

Ligia Romontscha = Lia Rumantscha : rapport annual 1980

Autor(en): [s.n.]

Objektyp: **Group**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **94 (1981)**

PDF erstellt am: **30.06.2024**

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Ligia Romontscha

Lia Rumantscha

Rapport annual 1980

La supranza dalla LR

parsoura:	Romedi Arquint, Cinuos-chel
vice-parsoura:	Rudi Netzer, Savognin
assessours:	Flurin Bischoff, Coira
	Sep Item, Coira
	Isidor Winzap, Coira
secretari:	dr. Bernard Cathomas, Coira

Presidents dallas societads affiliadas dalla LR

Società Retorumantscha	dr. Gion Deplazes, Coira
Romania	dr. Giusep Capaul, Mustér
Uniun dals Grischs	Gion Filli, Zernez
Renania	Andreas Cadonau, Flond
Uniung Rumantscha da Surmeir	Gion Pol Simeon, Coira
Uniun da Scriptuors Rumantschs	Robert Luzzi, Lü
Cuminonza Romontscha Radio e Televisiun	dr. Stefan Sonder, Coira

Rapport dal parsura

La lavur ordinaria da la LIA RUMANTSCHA/LIGIA ROMONTSCHA s'ha effectuada quist on in la sumbriva da duos pols stèn differents: *la tscherna dal nouv secretari* e las preparativas per *l'istanza* a la Confederaziun.

La tscherna da Hans Caprez sco successur dad Iso Camartin ha provochà reacziuns. Vis our d'üna tscherta distanza nu mancan pro quellas trats *tuotta-fat tipics* per las cuntaisas internas da la Rumantschia. Eu fetsch allusiun ad ün pèr:

- La stretta controlla vicendaivla chi sforza da vagliar sur dad *equilibers* formals prestabilits resguardond quels sco garanzia per ün svilup früttaivel.
- L'influenza reala tant davart da l'aspet *confessiunal* sco eir da quel *politic* sül movimaint rumantsch ed impustüt in dumondas d'occupaziun da posts e d'uffizis.
- Las reacziuns chargiadas mettan in evidenza cha *l'economia emoziunala* nun es neir in quist cas statta la forza dals Rumantschs.

Sco rendaquint cul passà po però la discussiun fluida avair seis aspets positivs. Ella ans ha confruntats cun ün arsenal inter da persvasiuns e supposiziuns creschüdas in l'istorgia rumantscha.

Chenünas da quistas persvasiuns da la dostanza interna rumantscha sun vivas e resspectaivlas, chenünas sun dvantadas ideologia q. v. d. «persvasiuns cruosta» sainza forz'innovativa e cuntrastan a criteris e bsögn dal movimaint rumantsch dad hoz e da daman?

Natüralmaing cha üna tala analisa es e sto restar per part subjectiva, perque am ris-ch eir dad atschenar amo ad ün dals criteris pussibels i'l conflict tanter tradiziun ed avegnir.

Dasper il criteri da cussalvar l'aigna identità sco ladin/surmiran/sut- e sur-silvan sto gnir quel da tesser üna rait adüna plü spessa sur quists strets cunfins oura in direcziun d'ün pensar ed agir solidaric tanter e cun tuot ils Rumantschs. Quist cuntegn chi surpassa il dit dals buns cunfins chi dessan far buns vaschins tschercha *la basa cumünaiola* per affruntar l'avegnir da lingua e cultura d'üna populaziun da muntogna uschè sgiagliada sco que chi sun ils

Rumantschs. A man dad ün tal criteri daja argumaints avuonda per güdichar tanter que chi'd es marginal ed essenzial in nossas acziuns – eir pro las tscher-nas da quista prümavaira.

Accentuond la basa cumünai vla sco eir l'ögliada vers l'avegnir eschna daspera al seguond pol chi nun ha provochà tanta puolvra in la publicità: *l'istanza a la Confederaziun*.

Ella ha percunter occupà bravamaing al nouv secretari (sco regal da bain-vgnü ha el pudü rediger l'istanza) las uniuns territorialas, la suprastanza e'l cussagl da la LIA. Cunterpol in quel sen, cha pro quista lavur id ha dominà il *cuntgnü*: l'analisa da la situaziun rumantscha sco eir la formulaziun da postulats concrets in vista als òns 80 muossan bain svelta quant gronda chi'd es la congruenza da las ideas cur chi va per dumondas materialas, directas e concretas.

Per resümar ils fats: la LIA RUMANTSCHA ha stuvü tour cumgià dad *Iso Camartin*. Cha la dürada d'uffizi nu mangla star in relaziun directa culs accents persunals ch'ün dà a l'uffizi, que ha cumprovà Iso Camartin t. o. cun la reorganisaziun dal secretariat, la lavur sül champ dals neologissemms ed i'l ram da l'ADG (Cumünanza da lavur per ün Grischun da las trais linguas). Seis spiert vast collià cun üna cordialità natürala han fat bain ad üna Rumantschia chi minchatant ris-cha da far müffa restand «incurvada» in la strettezza dals agens problems.

Hans Caprez, elet sco secretari, as retira dal post, argumantond cha la critica aspra da differentas varts nu til pussibiltescha üna lavur früttaivla.

Ün cordial bivgnaint cun buns giavüschs per satisfacziun in seis champ d'operusità va a l'adresa dal nouv secretari *Bernard Cathomas*.

L'istanza a la Confederaziun

Situaziun da partenza:

1. Il rumantsch sco lingua naziunala es üna part constitutiva dad üna Svizra chi nu's basa sün ün'unità etnica, dimpersè sül princip d'üna cumünanza naziunala güsta grazcha a la diversità da linguas e culturas. Dalander nu's lascha dedüer be simpatia, dimpersè *l'impegn naziunal* da chürrar e sustgnair in special las minoritads linguisticas periclitadas.
2. La situaziun finanziaria: Sch'ün'ögliada ill'istorgia da las istanzas (1960/1969/1972) nu vess da bastair per muossar chi d'eira darcheu ura da pichar porta gio Berna, ün quint fich simpel po cumprovar quista necessi-

tà: Scha la contribuziun federala dal 1969 füss minch'on gnüda adattada a la charischia survgniss hoz la LIA RUMANTSCHA be güsta frs. 79'340.- dapü co dal 1969. Lapro ha la LIA RUMANTSCHA basà l'istanza dal 1972 sül program da Chastè cun novs impuls importants pel mantegniment dal rumantsch. Da star stut nun esa neir cha be dal 1975 e dal 1976 id es stat pussibel da serrar gio ils quints da la LIA RUMANTSCHA cun minims avanzs.

L'istanza nouva formulescha ün program d'acziun rumantscha integral e sistematic. Nus separain cleramaing las incumbenzas tanter Confederaziun, Chantun e LIA RUMANTSCHA. Confederaziun e Chantun sun obliats i'l ram da la basa legala da documentar la preschentscha eir da la quarta lingua naziunala i'ls differents sectuors da la vita publica. Lapro vain il sustegn finanziel da l'actività da la LIA RUMANTSCHA cun sias societads affilia- das i'l ram dal program da lavur stabili. In vista als sforzs davart dal Chantun (scoula, scoula media, seminari da mussadras, servezzan da traducziun da l'administraziun) postulescha la LIA RUMANTSCHA ün adozamaint da la contribuziun finanziaria sulettamaing da la Confederaziun (da 450 000.- sün 1900 000.- francs l'on).

Quist import resulta dal program d'acziun chi prevezza dad intensivivar la lavur süls champs da la documentaziun culturala, da l'assimilaziun, dal program d'ediziuns. Pais special survain la lavur aint in las regiuns (l'istanza postulescha 4 collavuratuors regiunals), il servezzan da lingua cul program da neologissem (ün filolog stabel), il sustegn da la lavur aint ils cumüns sco eir la promoziun da la solidaritè tanter ils Rumantschs (magazin inter-rumantsch).

L'istanza a la Confederaziun es gnüda tramissa in december 1980 insem- bel cun quella da la PRO GRIGIONI ITALIANO a la Regenza grischuna per mans dal Cussagl federal.

Il sböz per üna ledscha da linguas

La Regenza grischuna ha decis da trattar il sböz per üna ledscha da linguas pür al mumaint chi'd es avant man eir il regulativ davart l'adöver dals idioms rumantschs cha la radunanza da delegats vaiva decis da far elavurar sco cum- plettaziun da l'artichel 6 dal sböz per la ledscha manzunada. Suprastanza e cussagl han trattà e fat bun il sböz per ün regulativ (vide pag. 10) ed inoltrà quel als 13 da november 1980 a la Regenza grischuna. Cuntrari al giavüschi da

la radunanza da delegats, nun ha la Regenza decis da laschar sclerir las dumondas pendentas ed essenzialas per realisar üna tala ledscha tras ün gremi rapreschantativ per las trais linguas grischunas. Ella instradescha sainza svesch tour posiziun, üna vasta procedura da consultaziun chi düra fin al mais gün dal 1981.

Program da lavur

Il program da lavur nu cuntogna novas activitads urgiaintas e necessarias – quellas sun cumpiladas aint in l'istanza. Il program as basa sün la politica üsitada da la LIA

- da cuntinuar cun la lavur chi tilla es inchargiada
- dad adattar e dad optimalisar quella.

Que cha'l program da lavur nu po esser: Sulettamaing ün extrat da la situaziun finanziaria momentana (que vess gnü per consequenza üna reducziun massiva be fingià da nossas activitads tradiziunalas). Sainza negliger la vart finanziaria ston ils bsögns effectivs chi's dan our da la situaziun adüna pü periclitada dal rumantsch avair in mincha cas la priorità.

Manzun as po far eir da

- la decisiun da princip da sustgnair in möd pü efficiaint ils organs da la RENANIA e da l'UNIUNG RUMANTSCHA DA SURMEIR (Casa Paterna / La Punt e la Pagina da Surmeir)
- l'adattaziun da las pajas dals magisters al seminari sco eir da las contribuziuns da las seminaristas a las normas chantunalas
- la lavur preparatoria sül champ dals neologissems e dals mezs d'instrucziun per scoula media e professiunala.

Finanzas

La situaziun precara sül sector da las finanzas ha occupà fermamaing ils organs da la LIA RUMANTSCHA.

1. La LIA RUMANTSCHA ha fat staintas per as deliberar dad incumbenzas chi seguond seis avis nu stan (be) in sia cumpetenzza e dovair. Intant cha la cità da Cuoir ha decis in november 1980 cun üna magiurità imposanta (6067 : 3600 vuschs) da dozar la contribuziun da la cità per las duos scoulinas rumantschas sün 60 000 francs ha eir il Grond Cussagl dat inavant in

maniera persuasiva la moziun Capeder (108 vuschs), chi prevezza cha'l Chantun surpiglia dal 1981 davent la gronda part dals cuosts dal seminari da mussadras.

2. Fingià pro l'ultima istanza per ün adozamaint da las contribuziuns federalas eira gnü fat attent cha tuot las activitads d'ün nouv program da lavur nu's laschan realisar subit, uschè ch'üna contribuziun finanziala pü ota possa eir servir a cuvrir defizits subentrats.
3. Ulteriuras funtanas: Per surmuntar la situaziun precara momentana saraja dad eruir ulteriuras funtanas. Dumondas a differentas instituziuns sun inviadas, nus sperain da chattar resun positiv.

Propostas da la ROMANIA conc. sia rapreschantaziun aint in la suprastanza da la LIA RUMANTSCHA

Sco reacziun a la tscherna da Hans Caprez ha la ROMANIA clamà aint üna radunanza extraordinaria als 10 da mai 1980. La proposta da la ROMANIA es cuntgnüda aint il rapport annual da quista società. Ella es gnüda trattada da la radunanza da delegats a Breil chi'd ha decis dad incumbenzer la suprastanza dad elavurar üna proposta. Quista proposta vain suottamissa a la procedura da consultaziun. Ella tuna:

1. *Princip:* La suprastanza da la LR es ün gremi executiv e bricha analogica maing rapreschantativ sco la radunanza da delegats.
2. *Soluziun:*
 - a) Las 4 societads cun chüra da territori: Romania, UdG, URS e Renania sun rapreschantadas minchüna cun 1 commember aint in la suprastanza da la LR.
 - b) Il parsura vain elet da la rad. da del. in libra concorrenza. Mincha società ha uschè potenzialmaing la pussibilità da metter il parsura.
 - c) Il secretari vain elet in libra concorrenza, resguardond sias abiltads e bricha l'appartgnentscha ad üna uniun.

Dumondas persunalas

In seguit a l'elecziun da Hans Caprez sco nouv secretari s'ha retrat *Theo Candinas* da tuot seis uffizis. Cun displaschair piglia la suprastanza cogniziun da sia demischiun ingrazchond da cour per sia lavur prestada in differentes organs da la LIA RUMANTSCHA.

Sco suprastant es gnü elet *Isidor Winzap*, intant cha *Arnold Spescha* ha agradi sco suppleant. Medemmamaing es gnüda tschernüda *Giovannina Brunold* sco suppleanta in piazza da Fritz Waldburger, chi s'ha retrat da seis uffizi.

In piazza da duonna *Ursi Nigg* chi s'ha prestada d'ürant ons sco manadra e magistra al seminari da mussadras vain eletta duonna *Margrita Wagner-Fryberg*.

Toni Halter s'ha retrat da la cumischiun da l'OSL ed in sia piazza ha la suprastanza elet ad *Augustin Manetsch* da Mustér.

Jon Pult ha demischiunà sco commember da la cumischiun per neologis-sems. *Oscar Peer* s'ha miss a disposiziun sco successur.

A tuot quels chi han demischiunà grazcha fich per lur lavur ed ingascha-maint ed als nouvelets ün cordial bivgnaint!

Lavur temporara al secretariat han prestà *Andri Janett* da Tschlin e *Bartho-lome Tscharner* da Tran.

Inscunters

- Al cumanzamaint da l'on ha gnü lö ün inscunter da la suprastanza da la LIA cun quella da la QUARTA LINGUA. Talas reuniuns, chi pussibil-teschan ün früttaivel barat d'ideas, dessan avoir lö periodicamaing eir i'l avegnir.
- In mai s'han chattadas delegaziuns da la LIA e da la PRO GRIGIONI ITA-LIANO in preschentscha da cusglier guvernativ Otto Largiadèr culs parla-mentariers grischuns a Berna. Da discuter han dat la situaziun finanzia-la da las duos organisaziuns sco eir il proceder in vista a la nouv'instanza.
- D'utuon ha gnü lö la tschantada tradiziunala culs commembers dal Grond Cussagl. La discussiun s'ha concentrada sün l'instanza da la LIA areguard il seminari da mussadras e sün la preschantaziun da la nouva instancia a la Confederaziun.
- Discussiun cun exponents per l'instrucziun da frances in scoulas ruman-tschas.
- Dad üna delegaziun da la Tele-Rätia SA s'ha la suprastanza laschad'orien-tar davart ils progets per la furniziun da programs da televisiun supple-mentars e sur da las pussibilitads per obtgnair programs da televisiun regionals.
- Di da contact e da lavur cun exponents dals cumüns da Surmir a Tinizong.

- Il parsura es stat preschaint a Locarno ed ad Udine a duos inscunters interladins. D'asper referats e discussiuns es da remarchar in prüma lingia il plan da s-chaffir üna grupp da contact e da lavur chi's cumpuona da persunalitads dal Friul, da las Dolomitas e dal Grischun. Üna delegaziun rumantscha ha tut part al «CONGRESS INTERNAZIUNAL LADIN» a Bulsan (18 da nov. 1980).

Impü...

- da las ulteriuras dumondas chi han occupà la suprastanza in sias 26 tschantadas as pudess nomnar il sustegn a scoulinas rumantschas, l'agüd finanziel per pussibilitar ediziuns ad üna buna dunzaina da dumondas, la reediziun dal vocabulari tudais-ch – sursilvan, l'ediziun da cassetas cun tarablas, il servezzan d'infuormaziun in connex cun la dombraziun dal pövel.
- Üna premiera remarchabla ha gnü lö in la tschantada dals 27 avuost: Per la prüma vouta aint in l'istorgia da la LIA RUMANTSCHA ha il parsura pudü salüdar in funcziun da suprastant – ad üna duonna!

Romedi Arquint

Sboz per l'ordinaziun executiva tier art. 6 dalla lescha da lungatgs

(suttamess alla Regenza dil cantun Grischun ils 13 da november 1980)

Diever dils idioms romontschs en legislaziun ed administraziun cantunala

1. Legislaziun

Per la legislaziun sesurvescha il legislatur cantunal dil sursilvan e dil ladin (vallader).

2. Administraziun

a) *Principis*

1. L'administraziun cantunala sesurvescha essenzialmein dil romontsch el traffic cun instituziuns communalas e regiunalas en tiara romontscha.
2. Quei che ei destinau al diever public vegn ediu en romontsch.
3. Quei che entra en l'administraziun cantunala en romontsch obtegn ina risposta romontscha.
4. Flexibilitad e toleranza per ils divers idioms tenor las forzas disponiblas en l'administraziun ein necessarias d'omisduas varts.

b) *Execuziun*

1. En general vala era per l'administraziun il medem reglement sco per leschas e missivas.
2. En cass nua che mo *in* idiom ei admissibels ord raschuns economicas e tecnicas vegn il surmiran duvraus sco idiom da punt.
3. Per arrivar a sligaziuns praticablas a liunga vesta vegn in inventari cumplaus, el qual il diever dils idioms *en cass recurrents* vegn fixaus denter l'administraziun cantunala e la LR risguardond il caracter specific e l'impurtonza pratica dil singul cass.
4. En *cass singulars* decida la cancellaria cantunala sur dalla selecziun digl idiom en consultaziun cun la LR.

Ediziuns

Dalla LEIA RUMANTSCHA èn cumpareidas agl decurs digl onn 1980 las ediziuns suandontas:

Codeschs d'unfants

Hasler, E.

Mauro
vers. ladina A. Planta
vers. surm. P. Cadotsch
vers. surs. M. Cabalzar

*Högner, F.**

Marveglias cun siat ureglias
vers. surs. F. Giger
vers. suts. C. Mani

*Högner, F.**

Che robas schi's guarda bain
vers. ladina J. C. Arquint
vers. surm. F. Signorell

*Quels codeschs èn nias edias cun igl ageid finanziel dalla ZONTA INTERNATIONAL.

Reediziuns codeschs d'unfants

Carigiet, A./Chönz S.

Uorsin
ed. lad./surs.
text surs.: G. Cadieli

Carigiet, A./Chönz, S.

La naivera / La cufla gronda
ed. lad./surs.
text surs.: Fl. Darms

Reediziuns grammaticas e manuals linguistics

Nay, S. M.

Bien di, bien onn

Cavigelli, R.

Exercezis tier il cuors aud. sursilvan

Cassetas da praulas

Cassetta surs. I

Gion Cavrer

Cassetta surs. II

Treidischin
Las tschereschas nerass

Cassetta surs. III

Il prenci dil sulegl
La schenderletga sut il vonn
Il gat cun stivals
Il paun ed ils treis buns cussegls

Cassetta ladina I

Gian Chavrer
La rana recugnuschainta

Cassetta ladina II

Traideschin
Ils trais vents

Las praulas èn neidas raquintadas:

an ladin da Cla Biert
an sursilvan da Hendri Spescha

Teater Rumantsch

Durant igl onn 1980 èn cumparias treis numers digl FIGL D'INFORMAZIUN «TEATER RUMANTSCH/ROMONTSCH». Igl tema principals da quels treis numers èn stoss:

TEATER RUMANTSCH nr. 5:

M. Tsch. e sia experienza teatrala cun rapreschantar IL TEMP, üna figüra abstracta.

TEATER RUMANTSCH nr. 6:

Mappa da lavur

TEATER RUMANTSCH nr. 7:

Program da lavur dal post da teater
da la LIA RUMANTSCHA

Ediziuns OSL

An collaboraziun cun L'OVRA SVIZRA DA LECTURA PER LA GIUVENETNA la LEIA RUMANTSCHA ò edia igls quaderns suandonts:

ladin

1556 Mario e sia trumbetta

Bolliger / Uffer

1559 Noss segner üna jada

Filli / Bertogg

1552 Flöchlin

Ganzoni (reediziun)

surmiran

1556 Mario e sia trumbetta

Bolliger / Uffer

1561 Nussigner è sen veia

Filli / Bertogg / Steier

sursilvan

1557 Mario e sia trumbetta

Bolliger / Cathomas

1560 Cheu mava nies Segner...

Filli / Bertogg / Camartin

394 Chicherichichi...

Fischer / Derungs (reediziun)

Ageid finanziel per ediziuns

Durant igl onn 1980 la LEIA RUMANTSCHA ò sustignia finanziel-
maintg las ediziuns suandontas:

- Selina Chönz, L'OTRA VIA
- Gion Deplazes, MARLENGIA
- Duri Gaudenz, I CHATSCHA L'ALBA
- A. P. Grob-Ganzoni / J. Guidon, L'HOM DA NAIV
- A. P. Grob-Ganzoni, GIOVANNI
- Vic Hendry, BATTERDEGLS
- Ediziun commemorativa PADER ALEXANDER LOZZA

- Walter Scheitlin, IL PLED PUTER
- Jon Semadeni, IL GIAT COTSCHEN
- Jon Semadeni, OVRAS DRAMATICAS

Canzungs rumantschas

Noss cumponists rumantschs òn inoltro igl onn 1980 25 canzungs, dallas qualas la cumischung da cant ò tscharnia: (an successiung alfabetica)

cumponist	poet	tetel	chor viril chor masdo chor da dnas.
Bergamin L.	Cadotsch P.	Suglegl premavang	d
Bertogg C.	Fontana G.	Amar	m
Bertogg C.	Fry C.	Canzun da cumin	v
Bertogg C.	mel. pop.	Dorma, dorma o Bambin	m
Derungs G. A.	Cadieli	Primavera	m
Derungs G. A.	canz. pop.	Dei jeu pia cun tristezia	v
Derungs G. A.	canz. pop.	Tgu, tgu cavalier	
Derungs G. A.	Duff P.	Davos salid sur fossa	m
Derungs G. A.	Murk T.	Pasch dalla saira	m
Derungs G. A.	Peer A.	Chanzun ferma	m
Derungs G. A.	Rauch M.	Il tschuncader	m
Simeon G. D.	Camen A.	Maletgs dalla pizza	v
Simeon G. D.	Lozza A.	Alla mamma	v
Thöni G. P.	Thöni G. P.	Reveir	m
Thöni G. P.		Lod agl Signour	v

Defuncts

Cuortamein seregurdein nus d'entgins Romontschs, seprofilai en damondas da nies lungatg, che ein morts el decuors digl onn passau.

Men Bazzell (1905-1980)

Il filolog classic Men Bazzell ha mess en romotsch la «Raetiae alpestris topographica descriptio» da Durich Chiampell (1573) plaid per plaid ed

aschia mess il fundament per l'ediziun finala da quella ovra en romontsch. Sper divers artechels ellas «Annalas» ed el «Chalender Ladin» ha el acquistau merets sco bibliotecar dil Museum d'Engiadina Bassa.

(Necrolog: Chalender Ladin 1981, pag. 81-85)

Ignazi Beer (1914-1980)

Cun Ignazi Beer ha la Surselva romontscha piars in da ses gronds promoturs. Sia activitad da decennis en favur dalla Romontschia ei stada dedicata en special alla politica romontscha, alla tgira dil lungatg scret ed alla derasaziun dalla litteratura. Sco correctur e lectur critic dad ovras litteraras, sco administratur dalla Romania (1944-1962), sco confundatur ed administratur dalla Fontaniva, sco translatur (Ovras da Gion Antoni Bühler el Tschespet XVII; Strietta) e sco collaboratur en calenders, periodics e gasettas romontschas e tudestgas ha el acquistau gronds merets. In gidonter beinvulent ed iniziativ maunca alla Romontschia.

(Necrolog: Gasetta Romontscha, 12-12-80)

Luis Candinas (1892-1980)

Sco poet popular ha el produciu numerusas poesias en tun popular e da tempra occasiunala. Sias poesias ein rimnadas sut ils tetels: «Sulegliadas» (1954) ed «Ord miu truchet» (1967).

(Necrolog: Gasetta Romontscha, 20-2-81)

Gion Antona Candreia (1902-1980)

Ils Surmirans han piars in da lur pli productivs raquintaders populars. Ses raquens che tradeschan in talent narrativ genuin e sedinstinguan cun descripciuns gartegiadas ein cumpari oravontut en «Igl noss Sulom» e rimnai el cudisch cul tetel significativ «Schi grond e chel pitschen mond» (1974).

(Necrolog: Igl noss Sulom, pag. 8-13)

Gion Bistgaun Capaul (1891-1980)

Il politicher ed anteriur cusseglier guvernativ Gion Bistgaun Capaul ei era staus ina persunalitad marcanta dalla cultura romontscha e surtut lumneziana. Cun la «Cronica economica» ch'el ha tgirau onns alla liunga ha el contribuì alla historiografia contemporana en Surselva.

(Necrolog: Calender Romontsch 1981, pag. 399-405)

Benedetg Cathomas (1907–1979)

El era il pur cun talien e talent schurnalistic. Sper sia collaboraziun cun la Gasetta Romontscha duront decennis eis el era staus in informatur tschercau per temas linguistics, folcloristics e historics. Entginas da sias contribuziuns ein cuntenidas els Calenders Romontschs dils davos onns.

(Necrolog: Calender Romontsch 1981, pag. 410–414)

Jachen Ulrich Könz (1899–1980)

Buca la tgira dil lungatg sco tal, mobein biaronz la tgira digl ambient cultural en general ei stada sia domena. Cun siu art da restauraziun, cun sia ovra architectonica (casas da scola, spitals, center cultural Laudinella e. a.) e cun ses cudischs davart la Casa engiadinesa («Das Engadinerhaus» 1943, 1978), «Guarda» (1976) e «Sgraffito» (1977) ha el contribuü grondamein alla capientscha ed al manteniment da nos beins culturals.

Jon Vonmoos (1902–1980)

Il magister ed autur dil mied didactic «Terratsch ladin» ei sedistinguius sco poet cun sias ovras «Pizzalaida» e «Per via» e sco raquintader cun «Nüvlas sur Farmusa» e cun «Raquints» el «Dun da Nadal» ed el «Tramagliunz». Da 1931–1939 eis el staus redactur dil «Dun da Nadal.»

(Necrolog: Fögl Ladin, 27–1–81)

Seminari da mussadras LR

Raport digl cunzegl scola

Igl on 1980 savainsa numnar egn on da las midadas. Cun l'antscheata digl on da scola 1980/81 â dna. Margrita Wagner-Fryberg surprieu igl tgimun digl seminari suainter ca dna. Ursi Nigg-Jemmy â gieu demissiono. A dna. Ursi angraztgaïnsa zun fetg par la sia lavur durànt tres ons sco directura digl seminari ad a dna. Margrita givischansa blear cuntantientscha sco nova directura. Dna. Margrita â antschieu sia lavur cun grànd parsuainter a nus eassan fetg leads da ver cato an ella egna parsùna qualifitgeada ad angaschada. La «revoluziùn da palazi» an conex cun la ligida digl secretari LR Hans Caprez â ear fiers sias undas sur igl cunzegl scola. Ear scha sgr. Theo Candinas â banduno noss cunzegl scola sainza gir adia, lessan nus betg tralaschar d'angraztgear ad el zun fetg par sieus grànd angaschi pigl seminari da mussadras. La plaza da sgr. Candinas e restada vacànta tocen tier la radunànta da delegos LR a Breil. Sgr. Toni Halter e saglieu an la largia ad â surprieu interimistic igl presidi dil CS, egn cordial angraztgamaint ear ad el pigl agid an crisa. La suprastànta LR â lu ligieu sgr. Flurin Bischoff sco delego agl cunzegl scola. Igl cunzegl scola â alura saconstituieu sco savunda: Luzi Battaglia, Trin, parsura; Toni Halter, Vella, nuder; Flurin Bischoff, Cuera; Stefan Capeder, Cuera; dr. Fortunata Ramming, Schlarigna.

Igl pass igl pli impurtànt, c'igl cunzegl scola â dezidieu 1980 anzemen cun la suprastànta LR, e bagn sto quel d'antschever 1981 cun egn curs da scola da tres ons. Quella dezisiùn â procuro agl CS, alla directura ad alla suprastànta LR blear da far.

Par l'amprema â egna cumissiùn digl CS stuieu elaborar egn nov plàn d'instrucziùn. An vesta da la incorporaziùn digl seminari da mussadras rumàntschas an la scola cantunala da femnas âni stuieu fràncar igls postulats spezi-fics da noss seminari rumàntsch.

Las experienztgas digl CS ân musso, ca nus stuagn render ple grànda atenziùn ala scolaziùn digl rumàntsch ad a la preparaziùn da nossas mussadras sen igl problem da la assimilaziùn da scularets da lungatg betga rumàntsch. Igl nov plàn d'instrucziùn vean a taner quent da que fatg.

Egna impurtànta dezisiùn digl CS a da la suprastànta LR e ear quella d'adatar la contribuziùn ca las seminaristas pajan sco daner da scola a quella digl seminari da Claustra. Par ca la LR setgi far l'instànta agl Cantùn par

finanztgear igl curs da tres ons â igl CS ear stuieu meter anzemen egna calculaziùn da cuosts. Igl CS less betg tralasar d'angraztgear ear an que liac zun fetg a tut quels c'en samess aint, ca la scolaziùn da nossas mussadras e betg vegnida periclitada me parveia da formalitads a muncànza da daners.

La fegn da zarcladur ad antscheata da fanadur ân 15 scolaras saro igl curs da dus ons cun igl diplom da mussadras. Nus gratulagn alas novas mussadras a giavischagn ad ellas satisfacziùn a suczess an lur beala clamada.

Il 25 d'avust â igl nov curs, igl davos curs da dus ons, antschie cun 14 scolaras. Igl dezember ân gieu liac igls examens da recepziùn pigl ampren curs da tres ons. 16 matas ân fatg igls examens cun suczess.

Cun egn cordial angraztgamaint da ranconuschientscha a nossa cunscienza directura dna. Margrita, als fidevals colaboraturs agl cunzegl scola, ala suprastànza da la LR ad a tut quels c'ân purschieu lur agid pigl bün andamaint da noss seminari seari igl mieus raport.

Luzi Battaglia, Trin

Nossas societads affiliadas

Società Retorumantscha

Rapport da gestiun 1980

Nies rapport astga esser uonn fetg cuorts, essend che nossa cudria ei cum-pleta e che la lavur progredescha tenor plan e prevista.

1. Il Dicziunari rumantsch grischun

El decuors dils 1980 ein treis fascichels dils DRG compari: 88 (aunc digl onn vargau), 89 e 90. Nossa regla dad aur ei in fascichel per onn e redactur. Contonscher questa finamira ei era nossa luschezia. Prevedi fuvan ils dus fascichels 89 e 90, quei muort l'introducziun digl assistent ed in congendi da nies redactur dr. Hs. Stricker.

2. Annalas

Il tom 93 dallas Annalas ei cumpariu la primavera tenor plan ella Stamparia engiadinaisa a Samedan, in bufatg volum da 250 paginas. El cuntegn ultra da lavurs linguisticas, historicas, historicas da dretg, la cronica era ils Tschentaments ed il Regulativ per las Annalas revedi.

3. Romanica Retica

En preparaziun ei ina «Grammaire romanche (sursilvan et vallader)» da prof. dr. Ricarda Liver. La Romanica Retica duei comparar mintgamai tenor basegns e pusseivladad. In tom per onn ei mai staus prevedius.

4. *Nies institut*

Nies institut fa progress, quei onn per onn. Dad ina vart vegn il material amplifiaus considerablamein tras donaziuns e cumpras, da l'otra vart vegn il material excerpau e registraus e pér aschia contonschibels per nos intents. Nossas localitads ein vegnidas ingrondidas per ina stanza. Quei fuva necessari, essend ch'igl institut survescha pli a pli per center d'informaziun e formaziun scientific da nies lungatg tras visetas e dimoras digl exterior sco era da nos students e scenziats svizzers.

Nos redacturs ein tschercai sco referents e perits tier nus e dado nossas scheinas, quei cun referats, cussegls e survetschs. Considerablas ein era lur publicaziuns.

5. *Damondas persunalas*

Da miez avrel ei sgr. scol. distr. K. Widmer entraus tier nus sco assistent. El ei vegnius introcucius cun quitaun en sia lavur ed ha cattaun gust vid sia nova missiun.

Plinavon ha sgr. dr. Hs. Stricker retschert in congendi da 4 meins per finir sia voluminosa lavur sur dils nums locals da Wartau / SG.

Suenter 20 onns ha nies meriteivel conredatur dallas Annalas, Sur Felici Maissen, demissiunau sco redatur. La SRR engrazia ad el da cor per sia buna e nunstunclenteivla lavur e sia emperneivla collaboraziun. Nus sperein ch'el catti vinavon temps e talien da publicar in ni l'auter dils resultats da sia scrutaziun en nos organs.

All'entschatta december vein nus priu cumiau dad in fideivel e vegl commember perschadv Romontsch e dapi sia pensiun dad in collaboratur temporar en nies institut: Ignazi Beer, anteriur inspectur da victualias cantunal. Nus seregurdein dad el cun engraziament.

Per la fin less jeu engraziar a nies persunal, als commembers dalla supra-stanza, a tuts collaboraturs, gidonters e donaturs sco era a nos commembers per lur fideivladad.

Gion Deplazes

Romania

Igl ei in onn che la Romania ha survegniu in niev tgamun. President, suprastonta (per l'emprema gada!), suprastonts: tuts novizs en lur uffecis. Ed ins vess perquei astgau supponer ch'ei fuss stau concediu ad els in temps da schanetg. Sco igl ei usitau sil parchet politic duront ils emprems 100 dis. Mo quei ei buca sedau. Bien e baul ei il gremi empalont vegnius mess els stadals. Ed ei ha giu num semetter sut da miervi per ch'il carr romanian stetti en via.

L'emprema mesadad da 1980 ei stada per la Romania – e per la Ligia Romontscha (LR) – ualti hanada. Tscharnas han muentau la Romontschia en general e la Romania en special. Fatgs da (e cun) persunas han occupau omisduas organisaziuns: Memia ditg e memia intensivamein, bloccond sensibla-mein l'acziun culturala per propi. Quei ei da deplorar. Elecziuns zaccudan tuttas organisaziuns cu il status quo d'equilibraziun e da repartiziun da posts (ed influenza) vegn disturbau. Quei periclitescha quei ch'ei sedau, secumprovau e sestabiliu – per ch'ei funcziuneschi vinavon. Il risguard realisau dil commensurau pretendiu ha calmau la situaziun e puspei creau la basa da sediscuorer. Viu aschia ha la confruntaziun – e la sligiaziun sedada – puspei statuiu las premissas per lavur constructiva. La cuntraversa ha la finfinala menau alla situaziun da partenza. Quella possibilitescha cuntinuaziun. Aschia ei quella episcoda – ni l'emprema ni la davosa da quei gener en tiara romontscha – stada cun sia buna fin acziun a pro dalla cunvivenza per la subsistenza.

Elecziuns e lur consequenzas

Igl onn 1979 / 80 ei staus caracterisau – ton per la LR sco per la Romania – da demissiuns, elecziuns e consequenzas sedadas. Cuort suenter che la Romania ha giu siu niev directori, ei era la suprastontza dalla LR vegnida elegida per ina ulteriura perioda d'uffeci. Essend dus dils suprastonts novizs – ed il tierz ual staus viceparsura la davosa perioda – ha la Romania dumandau (e quei ha ella astgau far!) da surdar il vicepresidi dalla LR a siu representant Theo Candinas: muort ses merets e secund il principi dalla anciennitad. Vess e nudis consenta la suprastontza dalla LR a quei giavisch giustificau. Ella medema seduta vegn la demissiun da dr. Iso Camartin al secretariat dalla LR communicada. La suprastontza dalla Romania deplorescha quei. Ella insista

ch'in ord sias retschas vegni danovamein risguardaus, secund la lescha nun-scretta che lai il presidi dalla LR all'Engiadina ed il secretariat alla Surselva romaniana. La tscherca da candidats capavels per il post vacant ei stentusa. Theo Candinas s'annunzia cun stuschar.

La sorpresa ei gronda cu la maioritad dalla suprastonza elegia ils 19 da mars 1980 redactur Hans Caprez a niev secretari dalla LR, refusond siu consuprastont Theo Candinas. Il nunrisguard dil principi e dil capavel Theo Candinas – che seretrai cun immediat sco suprastont e dallas ulteriuras incaricas dalla LR – e la tscharna da gest Hans Caprez saveva buca restar senza resun. Las reacziuns enteifer ina gronda part dalla Romania – excepuiu la Romania da giuventetgna che semetta silla vart da Hans Caprez – ein claras. Ins accepta la nomina da Hans Caprez a secretari – sco expressiun dalla voluntad dalla maioritad – disapprobescha igl agir dils elegiders muort lur decisiun che sparta la Romontschia e catscha la Romania – la mesadad dils Romontschs – en in cantun da nunimpurtonza. Quei clamava correctura.

Claras pretensiuns

La suprastonza dalla Romania ha dilucidau en ina seduta animada (28-3-1980) da bunamein tschun uras ils fatgs sedai e la nova situaziun. Igl ei stau ina analisa vehementa cun meinis e cuntermeinis. La finfinala sedat il conclus salomonic da surschar la formulaziun dallas pretensiuns alla LR als delegai dalla Romania. Lezs vegnan convocai extraordinariamein pils 10 da matg 1980 a Trun. Quella radunonza ei stada frequentada – cun 59 delegai e numerus interessents – unicamein ed ha perquei astgau valer per fetg rappresentativa. Leu vegn schau passar revista fatgs e decisiuns occurri (Theo Candinas vegn numnaus – muort ses merets ed en engrazievladad – a delegau ad personam). Ina discussiun extendida sefa. Meinis nianzai vegnan exprimi.

Las conclusiuns perencunter ein claras. Ellas lain dubitar ni Romanians ni tschels Romontschs. La Romania pretenda da vegnir risguardada commensuradamein ella suprastonza dalla LR cun 2 da 5 suprastonts. Plinavon propona ella da schar ir il presidi dalla organisaziun tetgala en in turnus flexibel tier tuttas quater uniuns cun tgira da territori. Pretensiuns ch'ei da realisar ligiontamein entochen 1982 per survegnir vigur legala cun l'entschatta dalla proxima perioda d'uffeci dalla LR (1982-85). Facit: La Romania resta ella LR, fa denton sias cundiziuns. Propostas moderadas sch'ins sa dils divers vents

che targevan lezs dis. La suprastonza vegn incaricada da presentar quels conclus alla proxima radunonza da delegai dalla LR.

Denton dat ei ina sorpresa. Hans Caprez seretrai – avon ch'entrar en uffeci – sco secretari dalla LR. La suprastonza dalla Romania decida en sia seduta dils 7-6-1980 – sebasond silla nova situaziun e sez sch'il nievelegiu secretari duess derivar da sias retschas – d'insister sils conclus da Trun. Ils 11 da zercladur 1980 vegn nies viceparsura, dr. Bernard Cathomas, clamaus ed elegius a niev secretari dalla LR. Ina elecziun excellenta che dat ad el ed alla Romania gronda satisfacziun (Nus deplorein grondamein ch'el ei – en consequenza da quella nomina – seretratgs sco suprastont dalla Romania). Las relaziuns denter la LR e la Romania sequieteschon e semigliuran.

A Breil vegn presentau ils 21 da zercladur 1980 las pretensiuns dalla Romania als delegai dalla LR. Lezs incaricheschon bunamein unanimamein la suprastonza dalla LR d'examinar, tractar e presentar propostas per relisar las pretensiuns dalla Romania als delegai. Lezs han era tscharniu quei di unanimamein prof. Isidor Winzap sco niev representant dalla Romania ella suprastonza dalla LR e prof. dr. Anrold Spescha sco suppleant.

La suprastonza dalla LR ha gia tractau las pretensiuns romanianas ed informau la suprastonza dalla Romania surlunder. Cun las conclusiuns vegnan ils delegai dalla Romania e dalla LR confruntai pli tard. Zacontas constataziuns lain percorscher gia ussa che nossas stentas da democratisar la cumposiziun dils organs executivs dalla LR ein buca stadas vanas. Ellas han fullau via ad ina dilucidaziun da pliras damondas ed aspects da tempra principala. Consequenza sepaga adina!

Romania – Renania

La suprastonza dalla Romania ei vegnida a Trun cul grond postulat urgent e giustificau da risguardar – suenter la sperdita dil post da secretariat – commensuradamein nossa uniun ella suprastonza dalla LR e da survegnir las cumpetenzas necessarias dils delegai per contonscher quei. Quei ei era succediu. A casa ei la suprastonza ida quella sera aunc cun in auter problem. Tiel gia numnau ei vegniu vitier la decisiun dalla clara maioritad dils delegai d'entrar en contractivas cun la Renania per intender ina fusiun dallas duas organisaziuns culturalas: Romania – Renania. (Quella questiun era dil remiment gnanc tractandada!) La proposta per quella fusiun ei buca vegnida dalla suprastonza dalla Romania, mobein da cuss. dils stans dr. Luregn Mathias

Cavelty e dalla Romania da giuventetgna (cun ina motivaziun ed argumentaziun tut differental). La discussiun ei stada extendida, aviarta e dètg accentuada. Il conclus d'instradar contractivas per ina fusiun vegn prius cun grond pli. La minoritad, che sustegn la proposta da prof. Isidor Winzap, ei buca encunter, preferess – enstagl la fusiun – ina intensivaziun dalla collaboraziun denter la Romania e Renania sin tut ils camps giavischai da lezza.

Ils conclus pri vegnan comunicai alla Renania. Ton tier lezza sco tier nus ein ils meinis fetg dividi pertuccont ina fusiun. Era vuschs el pievel sereghegian – e s'expriman per part fetg claramein. La suprastonza dalla Romania ha previu da s'entupar aunc uonn cun quella dalla Renania ad in discuors nunligiont, ch'ei denton da preparar da rudien e da menar cun bia tact e gronda diplomazia. Era ils suprastonts renanians giavischan quei brat da meinis. La Romania ha fatg alla Renania l'offerta e spetga el decuors da l'au-ter onn la risposta. Ei quella positiva, sch'eisi d'entscheiver immediat cun las contractivas da fusiun. Quellas astgassen cuzzar ualti ditg. Eis ella negativa – denton en favur d'ina collaboraziun pli stretga – vegn la suprastonza dalla Romania allura ad instradar la reorganisaziun necessaria da nossa uniun per adattar sia activitad alla relaziuns semidadas, sinaquei ch'ella daventi pli effi-cacia. Era quei vegn a dumandar temps e ferm engaschi.

Dabia lavur ed accziuns

- Alla suprastonza dalla Romania ha la lavur era buca muncau uonn. Gnanc da sesmarvegliar en vesta da tons problems. La suprastonza ha salvau uonn 8 sedutas, realisau ina radunonza extraordinaria e liquidau ca. 60 tractandas. Deplorablamein han 2 protocols digl actuar Leo Tuor (dils 28-3-1980 e 18-4-1980) buca saviu vegnir approbai. Quel dalla radunonza extraordinaria e dalla seduta dil zercladur ein gnanc vegni screts. L'emprova – tras ina liunga discussiun denter president e nuder – da vegnir en quei grau ad ina sliigiaziun ei stada vana. Igl actuar ha demissiu-nau calonda settember, annunziond era sia extrada dalla Romania. La suprastonza ha acceptau la demissiu-n, rendend attents il nuder ch'ins vegni ad informar ils delegai davart sias omissiuns.
- La LR ha surschau igl incasso da ses «dabiens» dallas vischnauncas allas uniuns cun tgira da territori. Cun ina circulara als 34 caus communalas dallas vischnauncas digl intschess romanian ei vegniu supplicau da dar in

obolus da 20–50 centims per olma. Buca senza resun. L'acziun ha empurtau ca. 6 000.– francs. Allas vischnauncas seigi engraziaiu per lur maun aviert.

- Entgins suprastonts ein seradunai il mars vargau per preparar la scuntrada a Vella, stada prevedida pils 12 d'avrel 1980 sut il motto: «Cultura creescha cominonza.» Deplorablamein ha quella buca saviu vegnir realisada – muort ils incaps enconuschents. Ella duei sesplegar l'auter onn.
- Igl avrel/matg 1980 ha la cumissiun per la scolaziun da carschi dalla Romania e Renania organisau in referat ed in'excursiun sut l'egida da lic. fil. Ursus Brunold, Vella. Tema: «Impurtonts objects d'art sacral en Surselva».
- Cun satisfacziun nudein nus che la fiasta en favur dil Museum Regional Surselva a Glion (6–8 da zercladur 1980) ha giu in grond success en favur dalla realisaziun da quei impurtont arcun da relicts restonts da nies vargau. A quella caschun han la Romania e Renania realisau da cuminonza in stan da vender cudischs. Il recav considerabel ei ius pil Museum Regional Surselva. – Che la 20. Fiasta cantunala da cant ei sesplegada ils 14/15 da zercladur 1980 egl intschess dalla Romania, a Mustér, ha fatg plascher, quei tonpli ch'ella ei stada in mussament perschuadent che la canzun romontscha vegn tgirada, promovida ed apprezzada fetg e da biars. – Era ha ei legrau nus che ils delegai dalla LR han salvau – per l'emprema ga suenter la reorganisaziun – lur radunonza da stad il zercladur a Breil. Quei spért festal ha era marcau temporalmein la fin dil temps disunent.
- Zacons suprastonts ein s'entupai cun dr. Pius Tomaschett, Trun, laschond orientar el davart la realisaziun d'ina «Stiva litterara romontscha» el Museum Cuort Ligia Grischa a Trun. Nies commember da suprastonza, Giusep Decurtins, fa part dil comite iniziativ. La realisaziun da quella impurtonta canorta da sentupada vegn sustenida grondamein dalla Romania.
- El decuors dalla stad han il parsura ed igl administratur dalla Romania salvau duas sesidas. Els han elaborau – per mauns dalla LR – la gliesta culs basegns finansials per la Romania els proxims onns. Quels duessen possibilitar d'extender nossa acziun e far ella aunc pli efficacia.
- Il parsura ei staus duas gadas a Cuera al rapport oral dils presidents dallas uniuns afiliadas cun la suprastonza dalla LR. Duas gadas eis el era separticipaus a sedutas dil Cussegl dalla LR.

Ediziuns

La Romania ha ediu igl Ischi Semestril (annada 65, nr. 14/1980). Il Tschespet 52 – sut nova redacziun – ed il proxim Ischi Semestril ein preparai. Culs redacturs da nossas ediziuns ufficialas ei la suprastonza seconferrida ils 20-9-1980 a Laax concernent divers problems e la damonda d'ina vendita pli efficients da nos organs. En preparativa ei era la realisaziun d'ina «Preit da cudischs». Ei setracta d'ina exposiziun ambulonta cumbinada cun vendita. A Trun ha la Romania priu a tscheins ina vitrina per exponer e vender cudischs. Ensemen cun la LR sestenta ella da far tut il pusseivel per che igl esit da cudischs romontschs semigliuri. Era miedis e dentists romontschs ein vegni supplicai – tras ina circulara – d'exponer en lur stanzas da spetga litteratura romontscha.

La suprastonza dalla Romania ha concediu susteniments finansials per «Marlengia», da dr. Gion Deplazes, e pil Lecziunari IV 1. Plinavon vegnan las suandontas ovras sustenidas: Ludovic Hendry: «Passidas» e «Batterdegls»; Mario Howard: «Iert tenor la natira»; «La catscha el Grischn», ediziun dall'Uniun da catschadurs, Mustér; «Ediziun giubilara dr. H. Stimm» sin ses 65 onns. – Era ein ins vidlunder da preparar in cudisch da canzuns per chors mischedai. Quel vegn edius comunablamein dalla Renania e Romania. In ulteriur mussament ch'ina collaboraziun denter las duas uniuns ei adina puspei pusseivla e da sustener fetg.

Engaschi pli efficaci e renconuschientscha

Per far la lavur dalla suprastonza pli efficients, ha ella instituiu – a caschun dalla seduta da reconstituiziun all'entschatta d'uonn – ressorts e nominau per mintgin in responsabel. Al parsura ei vegniu surdau la direcziun, coordinaziun e representaziun. Il vicepresident, dr. Bernard Cathomas, ha survegniu l'incarica da s'occupar dallas ediziuns. Il cassier ha – sper l'administraziun generala – era da procurar la vendita e la reclama. El ei nies cussegliader en fatgs da finanzas. Gia ha el elaborau ina stupenta survesta davart l'applicaziun dallas finanzas dalla Romania els davos onns. Leo Tuor ha surpriu – aschia eisi stau usit mintgamai tiel representant dils students – igl actuariat – quei denton era sin agen giavisch. Sia lavur e «siu engaschi» han buca pudiu cuntentar e fatschentau memia savens e memia ditg la suprastonza. Maria Cadruvi ha da rapportar davart nossa activitad el radio, ella pressa sco era d'intensivar ils contacts cun vischnaucas ed organisaziuns. Sur Marcus

Flury ei sestentaus per la scolaziun dils carschi, ferton che Pieder Caduff ha oravontut giu d'empunir ligioms cun nossas scolas ed ha era redigiu ils davos protocols.

Ella suprastonza regia ina tenuta aviarta ed in bien spért da lavur. Ein ils meinis davart planisaziun e direcziun meinsvart dividi, s'uneschan els tier la realisaziun dil vuliu. Igl intschess dalla Romania ei gronds; ils problems existents e vegnents sil camp cultural vasts e pretensius. Mo cun lavur preparada, coordinada e continuada – che tegn fermamein en mira l'intenziun dalla Uniun – selain ils gronds postulats culturals realisar. Enqual caussa ei vegni-da fatga. Igl ei denton aunc da realisar fetg bia, oravontut per render nossa populaziun adina puspei pli cunscienta dalla unica rihezia culturala che nus havein da salvar e tgirar. Ch'ella s'engaschi – ensemen cun nus – per segirar a siu vargau in avegnir.

In Dieus paghi sincer a mes consuprastonts, als redactors ed alla redactura dallas ediziuns ufficialas, al representant dalla Romania ella suprastonza dalla LR ed a tut quels che sestentan en e sper lur lavur professiunala per la caussa romontscha. Quei engraziament ensiari era lur promptadad da luvrar vinavon persuerter. Quei dat a nus curascha da continuar. E gliez lein nus!

Giusep Capaul

Uniun dals Grischs (UDG)

Minch'on in scrivond il rapport annual am sorprendan tscherts sentiments d'intschertezza. Mincha vouta am fetsch diversas dumondas e ponderaziuns: Es que cha nus prestain sufficiaint, ha nossa actività eir ün (bun) success, vain nus accumulì nos dovair, piglia nos pövel nota chi dà ün'Uniun dals Grischs? Quistas ed otras dumondas, m'occupan adüna darcheu e nu chattan ingüna resposta. Que m'es consciaint cha simils impissamaints e dubis chalcharan eir amo a blers oters Rumantschs chi s'occupan culs problems da nossa lingua e cultura, chi s'ingaschan per ils listess böts. Il plü fos füss sgür da's rassegnar. Na i's sto tegner püt, star a l'erta!! Que m'es üna gronda satisfacziun da savair cha amo fich blers s'impegnan e lavuran per nossa chosa. Tuot quels chi's sfadian per il mantegnimaint da nossa lingua han la ferma persvasiun cha lur sforzs nu sajan invans.

La suprastanza s'ha radunada d'ürant l'on scuors a ses tschantadas. Nus vain tanter oter examinà dumondas da finanzas, publicaziuns, acziuns, il stadi da la rumantschia e sias organisaziuns. Id ans fa pisser cha in divers cumüns

immez l'intschess rumantsch as sto constatar üna perdita da substanza. Nus sperain cha que saja be passager. Tras la gronda immigraziun da gliedud chi discuorra tudais-ch sun tangadas eir nossas scoulas. Sün piazza da scoula as fuorman gruppas d'uffants chi discuorran tanter pêr tudais-ch. La forza d'assimilaziun sün piazza da scoula es dischminuida. Que sun simptoms chi dan da pensar. Il Chantun praista agüd finanziel per güdar ad uffants da lingua tudais-cha ad imprendier rumantsch. Nos commember da suprastanza Philipp Walther ha in üna circulara da pressa rendü attent sün las pussibilitats ed appellà als genituors da's sfadiar per nossas meras.

Nossa acziun per placats rumantschs vuol eir svagliar in nossa populaziun l'identità engiadinaisa. Nus mettain a disposiziun a societats placats cul verset:

Eir sül placat poust far palais
la lingua da teis char pajais.

I va ün invid a tuot ils presidents da las societats da far adöver da nossa sporta.

Per superar üna mancanza da chanzuns per la scoula ha l'Uniun tramiss in mincha stanza da magisters pel cumanzamaint da la scoula üna collecziun da 10 chanzuns. Que es üna schelta our dal cudesch da la giuventüna sursilvana chi ha nom il Grisch. Sar ravarenda Gion Gaudenz ha miss il text in vallader o puter. Grazcha fich!

Dürant l'on 1980 sun cumparüdas pro l'Uniun las seguaintas ediziuns:

1. Exercizis da grammatica da sar G. P. Ganzoni
2. Il pled puter sco terza ediziun
3. «Sün fanestra», istorgias per la giuventüna; quist cudesch es chürà da sar ravarenda J. U. Gaudenz
4. «Fain manü», da Cla Biert, segunda ediziun
5. Poesia e prosa da Jon Guidon, üna ediziun bod cumpletta da las ouvras da Jon Guidon
6. «Giovanni» da A. P. Grob-Ganzoni, ün'istorgia per la giuventüna
7. «Cristoffel ed otras istorgias», i's tratta da traducziuns fattas da divers Valladers e Puters.

Nossa libreria venda minch'on per sur 50 000 francs cudeschs e cartas, cassetas e plattas. Nus lain amo activar la vendita. Perque pon interessents gnir abunents da tuot nossas publicaziuns. Scha mâ cha qualchün legess quist rapport e nu füess amo nos abunent ... Üna carta da posta a nossa administradura basta. Fin hoz vain nus ca 200 abunents. Quels survegnan nossas publicaziuns ad invista.

Daspö ün on orientescha nos commember da suprastanza, sar J. Th. Stecher, aint il Fögl sur da nossa actività. Quistas recensius cuntinuaran eir in avegnir.

I füss da scriver amo bler, ma eu craj cha quist basta. Grazcha fich als suprastants ed a tuot quels chi han in ün o l'oter möd tgnü ot nossa bindera.

Zernez, fin d'on 1980

Gion Filli

Renania

Periodics

Nies organ jamnil, *La Casa Paterna/La Punt*, ei cumparius regularmein. La Renania ei sedecidida d'edir la Paterna/Punt en nova fuorma. Quei format lubess lu era ina eventuala aschunta d'in fegl interromontsch. Nus engraziein als dus redactors sco era alla cumissiun da redacziun per lur stenta ed engaschi.

Dun da Nadal: En piazza da F. Caviezel ha ina cumissiun consistente da G. Pfister, Luzi Battagli ed A. M. Bertogg sco era J. Michael per la part sutsilvana procurau per la redacziun dil Dun. Era ad els in cordial engraziament per lur engaschi en favur da nos giuvens lecturs.

Il *Per Mintga Gi* che cumpara mintgamai il december ei adina puspei beinvegnius en scadina stiva renana. Als dus redactors Martin Fontana e Jacob Michael in cordial engraziament.

Cuors

Cuors per carschi ein puspei vegni realisai a Flem e Trin. Ei fuss veramein giavischeivel che tals cuors vegnessen era intensivai en autras vischnaucas dalla Sur- e Sutselva. Scadin cass fuss quei ina caussa urgenta, sch'ins vesa co vischnaucas aunc avon paucs onns spirontamein romontschas van a digren. En in vitg romontsch sursilvan bandunan quater vischins la radunonza communal, essend quella menada per romontsch. Fussen tals denton era prompts da frequentar in cuors romontsch?

Culla scolaziun da carschi quantan ins cuntinuar, denton il success ei decuraschonts.

Fatscha da nos vitgs

Sut la bitgetta da Plasch Barandun ha nossa cumissiun cuntinuau cun lur lavur. En avegnir ei previu ina lavur d'inscripziuns a Sevgein en collaboraziun culla Romania. Forsa neschan era sin quei sectur novas ideas.

Ina scuntrada cun representants dalla Romania ha gia giu liug e novas pusseivladads ein vegnidas discussiunadas.

Ediziuns

L'ediziun d'Anna Mengia Bertogg «In biadi rauenta» vegn a cumparer el proxim temps. Nus engraziein all'autura per sia lavur e per siu engaschi pil romontsch in summa. Plinavon ei previu ina ediziun da canzuns per chor mischedau. Quella ediziun duei vegnir realisada en collaboraziun cun la Romania.

Las historias da professor H. Bertogg vegnan medemamein preparadas en duas ediziuns: 1. Cudisch: Historias dalla baselgia, adattadas per l'instrucziun da religiun; 2. cudisch: Raquintaziuns historicas.

Fontauna commemorativa

Las preparativas per la fontauna commemorativa per nies pli grond scribent renan Gian Fontana ein finalmein progredidas aschi lunsch ch'ins sa quintar culla realisaziun el proxim onn. Il maletg pil motiv dalla fontauna ha il renomau pictur artist sursilvan Alois Carigiet mess gratuitamein a disposiziun alla Renania. Ad el era en quei liug in cordial engraziament.

Elecziun secretari LR

L'elecziun da Hans Caprez, in renan, sco secretari dalla Ligia Romontscha ha fiers grondas nuncapeivlas undas en Surselva. Talas campagnas denter ils romontschs ein buca fetg adattadas per rinforzar nossas forzas per la lingua materna. Essend denton H. Caprez seretratgs ei la tempiasta tschessada.

Renania – Romania

Ad ina radunonza extraordinaria a Trun fa la Romania la proposta d'ina fusiun denter la Romania e Renania. Per la Renania eisi stau ina sorpresa. La suprastonza ha en pliras sesidas discussiunau quella damonda. Ils meis ein capeivlamein divergents. Fermas vuschs per e contra.

Las duas suprastonzas ein sedecididas per ina scuntrada. Quella ha giu liug ils 17 da december a Glion. A quella sentupada han demaduas suprastonzas presentau historia ed activitad da lur uniun. Avantatgs e disavantatgs d'ina fusiun ein vegni discussiunai. La sentupada ei stada amicabla ed aviarta. Ch'ina fusiun ei oz aunc buca madira ei (forsa) capeivel. Denton ei seresultau unanimamein il meini da colloborar sin tut ils secturs pusseivels pli stretgamein che tochen dacheu. Pigl'emprems pass ei la comba gia semtgada: fatscha da nos vitgs, cudisch da canzuns.

Radunonza da delegai

La radunonza da delegai ha giu liug a Scharons ils 26 d'avrel 1980. A quella caschun ha inspectur Rudolf Netzer plidau sur da problems romontschs ella Sutselva.

Nus engraziein ad inspectur Netzer per siu stupent referat. La sera ha Plasch Barandun preparau ina stupenta sera romontscha cun cant e teater. Era ella Tumbliasca eisi aunc pusseivel d'organisar ina sera romontscha. Bravo!

* * *

Essend quei miu davos rapport annual selubeschel da prender cumiau. Cumiau dalla Renania, dalla Ligia Romontscha cun tut ses funcziunaris e da tuts amitgs romontschs che jeu hai giu la cuida d'emprender d'enconuscher entras miu uffeci sco parsura dalla Renania. Oravontut era in engraziament a tuts presidents dallas uniuns cun tgira da territori, cun ils quals jeu hai adina giu relaziuns amicablas.

Sche jeu hai surpriu miu uffeci avon quater onns cun anim e slontsch, surdudel jeu oz el cun sentiments da resignaziun. Mias intenziuns e mes principis a caschun da mia elecziun ein stai vans, castials ell'aria. Enstagl d'ina migliur el manteniment da nies car lungatg stos jeu cun cordoli constatar ch'il romontsch va a digren. Radunonzas per tudestg, geniturs romontschs tschontschan tudestg cun lur affons, uniuns menadas per tudestg, priedis tudestgs – e quei tut en vitgs romontschs.

Cun mes plaids pessimists da cumiau less jeu clamar tier a tuts Romontschs: Restei units, era sch'il stemprau scadeina vid il barcun. Uniun fa ferm!

Jeu engraziel cordialmein a tut ils suprastonts, a cumissiuns e redacturs dalla Renania per la buna colloboraziun duront mes onns d'uffeci. In cordial engraziament era alla Ligia Romontscha per siu sustegn.

Per finir vi jeu clamar cun Giachen Caspar Muoth: «Stai si, defenda, Romontsch, tiu vegl lungatg!»

Deia Cadonau

Uniung Rumantscha da Surmeir

Dus fatgs impurtants on marco igl program da labour digl onn scadut: L'ediziun jamnila dalla «*Pagina da Surmeir*» e la festa commemorativa pigl *centenari da noss sribent e poet Pader Alexander Lozza*, cumbinada cun ena ediziun commemorativa.

La Pagina da Surmeir

Siva ena gronda labour preparatorica davart suprastanza è cumpareida davent digl 1-7-1980 la Pagina da Surmeir mintg'esda. En fatg legrevel tgi vign a catar sies plaz ainten las annalas da noss uniung. Chegl ò pudia succeder siva tgi la Leia Rumantscha ò dulzo considerablament igl sustign finanziel per nossa gasetta e siva tgi la redactra, Rina Steier-Peduzzi, ò gia caschung durant en mez onn da rimnar las experientschas necessarias per rediger ena gasetta jamnila. Per saveir finanztgier l'ediziun è la suprastanza stada sfurzada da far accziuns specificas per gudagner novs abunents ed er inserents. Chellas accziuns on gia success: Antras ena gronda labour, cunzont davart dalla redactra, ègl sto pussebel d'augmentar igl andomber d'abunents dad 808 igl ampren da schaner 1979, sen buldant 1100. Damaias en augmaint da circa 30% an terma da dus onns. Davent digl ampren da schaner 1981 stat la gasetta er a disposiziun scu figl uffical a noss circuits e cumegns, scu er allas pleivs, societads, uniungs ed organisaziuns da tot gener.

En grond paiadia maretan tots chels tgi èn s'angascheas per nossa gasetta, an special la redactra, igls commembers dalla cumischiung da redacziun e betg alla fegn tots scribents, contribuents ed inserents.

Festa commemorativa per P. Alexander Lozza

Igls 28 resp. igls 29 da zarcladour è igl pievel surmiran sa ragurdo da sies capo-poet pader Alexander Lozza, naschia exactamaintg avant 100 onns. La festa commemorativa è neida organisada dall'URS ansemen cugl cumegn da Murmarera. Noss scribent G. P. Thöni ò referia la sonda seira a Salouf davart la veta e l'ovra digl poet e chegl davant ena sala fulanada cun aspectatours. La festa commemorativa dalla dumengia è sa splaeda a Murmarera/Castiet. Franz Capeder ò salvo igl pled festiv. Igl chor viril Surses ed igl chor viril da Salouf on ambellia la festa ansemen cun la scola da Sour/Mulegns e Murmarera. A caschung dalla festa è nia scuvert en relief da bronz digl poet, stgaffia da noss artist indigen, Ludwig Demarmels. A madem taimp ò l'URS er gia pront ena ediziun commemorativa tgi vign er agl avigneir a tigneir an buna memorgia igl venerabel pader e sia ovra litterara.

Ediziuns 1980

Periodicas:

Igls organs periodics dall'URS «*Igl noss Sulom*» ed igl «*Calender Surmiran*» èn er cumparias chest'onnn an moda plaschevla e cuntantevla. Agls redacters Cristoffel Spinas e Faust Signorell, en sincer angraztgamaint per la lavour prestada. Sulom e Calender on purto contribuziuns davart igls dus giubileums tgi nous vagn pudia festivar agl decurs digl 1980: «400 onns pelegrinadi a Ziteil» e davart igl «centenari pader Alexander Lozza». Digl Calender Surmiran, cugl drama da pader Alexander «L'appariziun da Nossadonna a Ziteil», è er cumparia en stampat separo tgi è nia vandia da ser Duri Loza a caschung dallas represchantaziuns digl teater a Salouf e durant la stad agls pelegrigns a Ziteil.

Ulteriouras ediziuns surmiranas:

Menziun speciala maretta igl codesch commemorativ «*Pader Alexander Lozza 1880–1953*». Divers autours cumpetents on dascretg la veta e l'ovra digl

poet. Per chesta ediziun è l'URS neida sustigneida financialmaintg dalla Leia Rumantscha, dalla Pro Helvetia, dalla Banca Cantunala Grischuna e da Herbert Bossi, Casti/Solothurn. Igl codesch ò catto en fitg bung resung tar noss pievel. Strousch tgi l'URS ò en'eda vandia tants exemplars d'ena ediziun an schi curt taimp. Tots collaboratours, an special igl redacter responsabel, Franz Capeder, maretan noss angraztgamaint.

Pianavant èn cumparias, tar la LR, differentes codeschs per unfants an surmiran. Uscheia: «*Tge tgossas, sch'ins varda bagn*» (versiung surmirana da F. Signorell), igl «*Babnoss*», ena ediziun dalla tgesa editoura Nord-Süd, ed er anc chest onn cumparan en codesch da lectura per scholars dallas scolas superiouras «*Mauro*» (translato da Peder Cadotsch) ed igl «*Salep e la furmeila*» (versiung surmirana da Leza Uffer), tenor igls maletgs digl film animo da Peter Haas. Pianavant ò l'Ovra Svizzra da lectura per la giuventetna OSL er edia chest onn divers carnets an surmiran. Er davart digl Cantung èn cumparias differentes meds d'instrucziun tgi geidan mantigneir ena buna instrucziun da rumantsch an nossas scolas. Igl madem vala er per la grupp da planisaziun regiunala digl Grischun Central tgi ò edia en codesch da canzungs rumantschas e naturalmaintg er per tot igls codeschs da baselgia tgi cumparan an noss lungatg. Menziunar lessa er l'ediziun digl cumegn da Murmarera «*Raquints an rumantsch da Murmarera*» tgi è cumparia la stad passada.

Acziuns 1980

Scolaziun da carschias:

Igls incumbensos dall'URS per la scolaziun da carschias, Rina Steier e Valantegn Bearth, on er chest onn presto lavour da vaglia. Els on organisò la premaveira 1980 en ampren curs davart igl art romanic. Prof. Leza Uffer ò referia 3 seiras a Casti davart chel tema e per conclusiung digl curs on els organisò ena excursiung a Mesauc ed ainten las Vals Leventina e Blenio noua tg'igl referent ò declarò differentas impurtantas ovras digl art romanic.

Igl sagond curs è sa splaea igl aton passo a Casti ed a Savognin. Mario Jegher e Faust Signorell on tratto an 4 seiras dumondas praticas d'ortografia e grammatica, on interpreto ansemen cugls participants ovras litteraras e discuto davart problems da noss lungatg. Er cò en sincer paiadia agls organisatours scu er agls scolasts.

Malgro tgi la partecipaziun è stada cuntantevla, ans faschess tuttegna plascheir schi pi blera gliout faschess diever da chella pussebladad da scolaziun.

Curs d'assimilaziun:

Igls curs d'assimilaziun on er chest onn catto en bung resung. Tals curs èn nias organisos a *Savognin* (dobel) digls scolasts G. G. Steier e Reto Capeder, a *Lai* da Luzi Jochberg e Peter Simeon, ad *Alvagni* da Paulina Sonder ed a *Casti* da Elmar Holzner. Da preschaint vign er preparo en curs d'assimilaziun per *Surava*. Digl reminent dastga er communitgier tgi l'instrucziun da rumantsch, scu rom d'instrucziun, funcziunescha ossa er per las scolas da Lai/Valbella e Surava.

An vista alla fitg gronda impurtanza da chels curs pigl mantignamaint da noss lungatg è l'URS intenziunada d'angrondaneir chella purscheida agl avigneir. Ia sto pero menziunar cò tgi schibagn la scolaziun per carschias scu er igls curs d'assimilaziun vegnan organisos an stretga collaboraziun cun la Leia Rumantscha.

Contribuziuns finanzialas digls cumegns:

Siva tgi la LR ò decida da dessister allas contribuziuns finanzialas digls cumegns a favour dallas societads regiunalas, ò l'URS drizzo chest onn per l'amprem'eda en appel a noss cumegns cun la dumonda per en sustign finansial. Quasi tots cumegns surmirans on do suatientscha a nossa dumonda. Igl retgav monta a 3 260 francs.

L'URS angraztga allas autoritads communalas tgi on cotras do pardetga da lour interess per lungatg e cultura rumantscha.

Conclusiung

En lungatg minoritar pò angal sa mantigneir schi el vign tgiro digl antier pievel cugl angaschamaint necessari. Parchegl lessa er betg tralascher da menziunar las bleras acziuns ed occurenzas tgi vignan fatgas an nossas vischnancas independentamaintg dall'URS, scu igls teaters rumantschs, seiradas e discussiungs da tot gener, less betg amblidar la gronda lavour tgi igls noss chors prestan a favour da lungatg e cultura, la lavour tgi las vischnancas prestan, las uniungs e societads, naturalmaintg er igls noss plevant tgi fon diever da noss lungatg-mamma an scola e baselgia, igls noss cunsegls da scola tgi on er ena missiung fitg impurtanta, ed anc bler oter. L'URS admetta a tots chels tgi èn s'angascheas parsiva en cordial paiadia.

La realisaziun da tottas acziusd ed ediziuns menziunadas ò pratandia en fitg grond angaschamaint davart dalla suprastanza e da tots collaboratours.

La suprastanza è sa radunada 15 gedas tar lungas sedutas. Tiers chegl vignan anc differentas scuntradas cugls responsabels dalla «Stampa Rumantscha» a Mustér e dus radunanzas da delegos dalla LR. Igl president è ultra da chegl anc sto preschaint a dus radunanzas digl cunsegl dalla LR e dus gedas tigl rapports orals digls presidents dallas societads regionalas cun la suprastanza dalla LR.

Per chel grond angaschamaint e pigl spiert e l'atmosfera da lavour exemplarica an suprastanza angraztga er a mies collegas da suprastanza.

G. Pol Simeon

Uniung da Scripturs Romontschs (USR)

La radunanza generala da l'USR ha gnü lö ingon a Samedan als 27 e 28 da settember. Da quista festività han rapportà miniziusamaing tant il Fögl Ladin sco la Gasetta Romontscha.

Dond ün sguard inavo pudaina constatar cha l'annada scuorsa saja statta satisfacenta per noss'uniun. Sco fat allegraivel esa da registrar, cha in divers lous s'han miss a disposiziun darcheu alchüns da noss commembers per leger avant ad uffants e creschüts. Id es salüdaivel cha in quist möd il scriptur chatta contact persunal cun la populaziun, alch importantischem na be per el, anzi eir pels audituors.

La fin dal mais mai vaina giodü ün bel di da lavur a Cuaira, Preschaints d'eiran üna buna vainchina da commembers. Sur da la litteratura odierna (e moderna) da l'Africa da l'ost, referit sar prof. dr. Bürkle. Sias externaziuns han chattà viv'accoglientscha e la discussiun es statta fich animada. Quista dieta para d'avair inchantà a tuots participants, uschè chi's ha inchargià da nouv a la suprastanza dad organisar eir per la fin da mai dal 1981 üna dieta sumgliainta, mo cun ün tema oura da chascharia nossa.

La dumanda in regard a la remuneraziun per ouvras litteraras es gnüda discussa manüdamain e suottamissa al parair da l'ASS. Duonna Imelda Coray-Monn chi'd es in quella suprastanza ans ha orientats. L'ASS es da l'opiniun cha la proposta da la LR saja güstifichada e correspuonda eir a lur normas da bunificaziun.

In avuost sun cumparüts ils parairs da la Cumischiun litterara. A quella fan part ils signuors: Clo Duri Bezzola, Flurin Darms, Baseli Collenberg,

Chasper Pult e Gion Pol Simeon. Els han chattà per bö'n da scumpartir seguaints premis:

a dna. Selina Könz, Guarda per «L'otra via» ed
a sar Felix Giger, Cuaira, per «Ina sesiun egl uffiern».

Implü d'eira la CL da l'avis chi saja da dar a sar Tani Dolf da Vargistagn ün dun da recognuschentscha in regard a seis gronds merits pel teater popular rumantsch in Val Schons.

L'USR ingrazcha als commembers da la CL per lur lavuors fich extaisas. Ed ingrazchar staina eir als scriptuors chi han il curaschi da suottametter lur ouvras a la CL per obtgnair ilura la «critica».

Eir per l'on prossem han inoltrà divers scriptuors lur ouvras a man da la CL. Tils giavüschain dimena tuot bun!

Nus vain scrit oura üna concorrenza litterara per giuvenils. Per la fin da favrer spettaina oramai lavur! Sperain cha la giuventüna fetscha adöver da la pussibilità sporta.

Nossa proposta a las societads culturalas dals Gualsers e dals Grischuns italiens, d'organisar üna sairada da cumpagnia, cun prelecziuns e trategnimaint, nun ha gnü il rebomb aspettà; m'impais cha'l proverbì cuntegna amo adüna üna gronda vardà, nempe, ch'ingüna resposta saja eir üna!

Sco nouvs commembers vaina ingon accolt in noss ravuogl a dna. Giovannina Brunold da Samedan ed a dna. Irma Klainguti da Zuoz, a sar Toni Berther da Cuaira ed a sar Dumeni Capeder da Lucerna.

Displaschavelmaing vaina però eir da cumplondscher il decess da noss trais fidels commembers, chi sun: Tona Candreia da Stierva, Luis Candinas da Rueun ed Ignazi Beer da Cuaira. Implü ans ha bandunats eir sar I. U. Könz, ün bun ami e simpatisant da l'USR. Ch'els posan in pasch!

La radunanza generala da noss'uniun ha lö als 26 e 27 da settember 1981 e quai in Surselva, a Breil.

Robert Luzzi

Cuminanza rumantscha radio e televisiung

1. La CRR ò salvo igl onn 1980 dus *radunanzas generalas*. L'amprema ò gia li a Coira igls 7 da zercladour. Igl scopo e principal tractandum da chella radunanza è sto la revisiung digls statuts. Siva d'aveir eligia igls dombra-

vouschs e verifitgia igl domber da commembers preschaints ò la raspada trattò artetgel per artetgel. Cun pitschnas excepziuns èn las propostas digl Cunsegl neidas acceptadas. Ord muteiv tgi igl taimp era gio fitg avanzo ò la radunanza desistia da trattar otras fatschentas ed er betg mess an discussiung dumondas digl program. Digl reminent ranviescha agl protocol tgi fò er part digl cumpendi da chest rapport annual.

La sagonda radunanza generala (ordinaria) dalla CRR ò gia li igls 18 d'october a Coira. Las tractandas eran las solitas da rutina tgi sa repetan mintg'on. Dasperas eran da far las tschernas per la proxima perioda d'uffeci digl onn 1981 anfignen 1984. An vista a tot igl muvimaint sen tarragn dalla tecnica an connex cun igls mediums da massa radio e televisiung scu tignond an îgl en eventual slargiamaint dallas emissiungs rumantschas èn igls cumpetents professionists directer Armin Graf dalla direcziun circondaria da telefon da Coira ed igl schef dalla partiziun radio e televisiung Urs Hofer nias anvidos da s'exprimer an en curt votum: «Grenzen und Möglichkeiten für Erweiterungen der Sendezeiten aus technischer Sicht».

Igl premi radio e televisiung dalla CRR è nia cumpartia a reverenda Jachen Ulrich Gaudenz, Scuol, ed agl sribent rumantsch Ludivic Hendri, scolast secundar, Schaffusa.

Durant igl aperitiv ò igl chor masdo Rezia delecto igls preschaints cun diversas belas canzungs rumantschas. Er partenent chella radunanza ranviescha agl protocol.

2. Igl *Cunsegl* è sa raduno igl onn 1980 dus gedas. L'amprema seduta ò gia li igls 17 da matg a Coira. La tractanda principala era la revisiung digls statuts. Igl parsoura orientescha an moda concisa davart igls puncts principals digl sboz per igls novs statuts preparos dalla suprastanza ed examinios dalla cumischung per la revisiung digls statuts dalla RDRS. Siva tgi la SSR e la RDRS vevan ravedia igls statuts era ena adattaziun digls statuts dalla CRR necessaria. Tar chella occasiung propona igl Cunsegl er anc varsaquantas otras midadas tgi stattan betg direct an connex cun igls statuts dallas societads superiouras.

Igl fundamaint digl sboz an tavla furma igl statut special per la CRR tgi è gio approvo dalla suprastanza regiunala e digl comite central SSR. Scu fatg menziun ainten igl rapport annual digl onn passo ò la CRR concernent las emissiungs rumantschas la posiziun d'ena regiung. Ord chella posiziun resulteschan duple dretgs ed obligaziuns tgi anfignen ossa.

Sainza lunga discussiung concluda igl Cunsegl d'antrar an materia. Faschond varsaquantas midadas ò igl Cunsegl accepto igl sboz da revisiung

sottamess dalla suprastanza. Gl'è impurtant da precisar cò tgi sen basa digls novs statuts ò igl Cunsegl bler duple cumpetenzas tgi anfignen ossa. El eligia igl schef digl post da programs, igls capos da ressort digl post, la cumischung radio-telescola e la giunta dalla cumischung da programs. Pianavant ò el d'appruar igls reglamaints dalla cumischung da programs e sia giunta scu er per la cumischung radio-telescola. Igl Cunsegl ò igl dretg da discutir dumondas da program e da piglier posiziun tar igls plans da structura per mang dalla suprastanza. La proposta fatga aint igl Cunsegl da dar la cumpetenza da numnar las persungas tgi obtignan igl premi radio e televisiung agl Cunsegl, vign ranvieida dalla maioritad digls preschaints. La cumpetenza dalla suprastanza an chella tgossa è sa cumprovada ed ò mai caschuno difficultads. La dumonda a tgi cumparteir igl premi radio e televisiung so esser dallas gedas fitg delicata e subtila da maniera tgi gl'è sainza dubi migler schi en gremi pitschen dat la decisiung. La publicitad necessaria vign dada alla tgossa an occasiung dalla radunanza generala noua tgi l'undretscha succeda an furma festiva.

Alla fegn dalla seduta orientescha igl schef da programs dr. Clemens Pally curtamaintg davart la nova emissiung TELESGUARD. I sa tratta d'ena emissiung rumantscha da televisiung tgi vign fatga davent dall'antschatta digl onn 1980. Parveia digl taimp avanzo vign ena ulterioura discussiung an dumondas digl program transfereida alla proxima seduta digl Cunsegl.

La *sagonda seduta digl Cunsegl* convocada sen igls 6 da december ò sarvia an ampresa lengia allas tschernas tgi crodan an cumpetenza digl Cunsegl:

a) giunta dalla cumischung da program (5 commembers) per la perioda d'uffeci 1981-1984;

b) cumischung radio-telescola (7 commembers) per la perioda d'uffeci 1981-1984;

c) schef digl post da programs e digls capos da ressort infurmaziun radio e televisiung.

En ulteriour tractandum era l'approbaziun digl reglamaint per la cumischung da programs e sia giunta.

Sot comunicaziuns orientescha igl parsoura davart ena seduta cun represchantants dalla Tele-Rezia AG, dalla direcziun digl telefon da Coira e dalla Leia Rumantscha concernent pussebladads tecnicas per en slargiamaint dallas emissiungs rumantschas. Tant dumondas da dretg scu er da finanzas pratenden dalla CRR ena tscherta reserva an chella tgossa. An totta cass son chels problems angal cattar ena sliaziun an collaboraziun cun igls organs cumpetents dalla SSR.

Dr. Pally renda anc attent agl giubileum da 25 onns dalla HIGA. Igl radio rumantsch vign ad esser preschaint digls 22–31 da matg 1981 alla HIGA.

Igl Cunsegl tscherna:

a) scu commembers dalla giunta dalla cumischung da programs:

Claudio Gustin (president ex officio); Gion Deplazes, vicepresidente; Beni Dolf; Peider Ganzoni; Mario Jegher;

b) scu commembers dalla cumischung radio-telescola:

Cristian Joos, president; Claudio Gustin; Niculin Bezzola; Richard Cavigelli; Gion Clopath; Mario Jegher; Augustin Manetsch.

Cristian Joos, Richard Cavigelli e Mario Jegher ramplazzan scu commembers Sep Item, Alfons Maissen e Franz Capeder.

Tar igl post da programs da Coira tscherna igl Cunsegl scu schef da partiziun dr. Clemens Pally, Sep Item capo da ressort infurmaziun radio e Giusep Decurtins capo da ressort televisiung. Igl reglamaint per la cumischung da programs preschainto dalla suprastanza appruescha igl Cunsegl faschond varsaquantas precisiungs e midadas da nateira redacziunala.

Tar igl tractandum discussiung sur da dumondas digl program è Giusep Capaul dall'opiniung tgi seia necessari da dar allas gruppas relevantas digl noss pievel la pussebladad da s'exprimer partenent las emissiungs rumantschas ed oravant tot er discutir las dumondas tgi occupeschan oz specialmaintg igls rumantschs. Oters votants fon valeir tgi exista oz ena divergenza tranter igls differents giaveschs ed igl taimp d'emissiung a disposiziun. Igl augmaint digl taimp d'emissiung seia ord chel muteiv giustifitgia ed urgent. Igl commembers digl Cunsegl èn er dall'opiniung tgi tar las novitads duessan talas ord tera rumantscha aveir la prioritad. Davart dalla suprastanza vignigl randia attent tgi seia previa per igls proxims onns en program per la lavour publica. Tar chellas scuntradas seigl sainz'oter pussebel da preschantar critica ed exprimer giaveischs. An prancepi exista gio oz igl dretg da mintga commember da s'externar tar nossas radunanzas generalas. La suprastanza vo d'accord cun la proposta per en augmaint dallas emissiungs rumantschas da radio e televisiung ma renda attent tgi la realisaziun da chel postulat pratenda pi lung taimp da maniera tgi en'istanza an chella direzziun stoptga neir fatga schi spert scu pussebel. Igl parsoura daclera tgi la suprastanza an collaboraziun cun igl schef digl post da programs vigna a preparar chella istanza proximaintg. En augmaint dallas emissiungs rumantschas presumescha naturalmaintg la tgapientscha necessaria da noss convaschigns da lungatg tudestg aint ed or digl cantung Grischun.

3. *La suprastanza* dalla CRR ò scu gio igls onns passos er chest onn tratto diversas dumondas administrativas, da finanzas, digl program, preparo statuts e reglamaints ma er cultivo igl contact cun uniungs e persungas singulas ainten noss Cantung e giu la Svizra bassa. Da chellas numerosas activitads lainsa menziunar las pi impurtantas per nossa societad. I sa tratta digls sequents problems:

a) *Revisiung digls statuts dalla CRR*. Sen fundamaint d'en conclus digl comite central resp. dalla suprastanza regiunala on las societads commembras stuia raveder lour statuts an senn d'ena adattaziun agls novs statuts dalla SSR ed RDRS. Per la CRR è chella revisiung stada pi impurtanta ed er pi cumplitgeida tgi per tschellas societads ord muteiv tgi la CRR ò scu gio ventilo ed explitgia ainten igl davos rapport annual er statuts da regiung partenent las emissiungs rumantschas. Igl prancepi franco ainten igls statuts dalla SSR e concretiso ainten igl statut special per la CRR ò stuia neir integro ainten igls statuts dalla CRR. Ainten igls novs statuts èn er las cumpetenzas tranter la societad purtadra (vot deir igls organs la CRR) e l'instituziun da programs neidas zavradas an moda pi clera e survasevla tgi chegl gl'era igl cass anfignen ossa. Er dretgs ed obligaziuns digls singuls organs e dallas cumischungs èn circumscretgs an ena furma tgi duess evitar conflicts da cumpetenzza per igl futur. Las cumpetenzas digl Cunsegl èn estendeidas considerablaintg. Anfignen dacò eran igls dretgs digl Cunsegl limitos sen preparar las fatschentas per la radunanza generala e numnar igls delegos per las radunanzas da delegos SSR e RDRS. Naturalmaintg niva an sedutas digl Cunsegl er discurria sur da dumondas digl program, digl persunal etc. ma igl Cunsegl veva nign dretg da piglier decisiung arisguard tals problems. A fundamaint digls novs statuts ò igl Cunsegl igl dretg d'eliger igl schef digl post da programs ed igls capos da ressort infurmaziun radio e televisiung digl post da programs a Coira. Daple tscherna el la cumischung radio-telescola e la giunta dalla cumischung da programs. El appruescha er igls reglamaints per chellas dus cumischungs Pianavant pò el piglier posiziun an dumondas sottomessas ad el dalla suprastanza concernent igl radio e la televisiung sen camp naziunal e s'exprimer an senn d'ena piglieda da posiziun tar igls plans da structura per mangs dalla suprastanza. Chellas novas cumpetenzas tgi pertotgan an amprema lengia igl status da regiung dallas CRR, èn surdadas agl Cunsegl an senn d'ena pi vasta democratisaziun dalla CRR. OTRAS societads commemberas òn ena suprastanza cun daple commembers e dasperas ena giunta dalla suprastanza tgi ò effectiv nignas cumpetenzas decisivas. Risguardond las nossas relaziuns specialas ed er a fundamaint dallas bunas experien-

tschas fatgas anfignen ossa, vainsa mantignia igl sistem vigl cun ena suprastanza da 5 commembers ma do duple cumpetenzas agl Cunsegl. La giunta da programs è sen basa digls novs statuts neida integrada ainten la cumischung da programs tgi dombra ossa 19 commembers. La nova cumischung da program sto luvrar prospectiv e retrospectiv. Ainten igl ravogl dalla cumischung exista ena giunta da 5 commembers tgi ò mintgamai da preparar las sedutas ed organisar la lavour dalla cumischung. Er stat liber alla cumischung d'incaricar la giunta anc cun oters mandats. Dretgs ed obligaziuns dalla cumischung da programs e sia giunta èn circumscretgs ainten en reglamaint preparo dalla suprastanza ed appruo digl Cunsegl. Scu nova cumischung figurescha ainten igls statuts la cumischung per la lavour cun la publicitad. An senn digl artetgel 6 digls statuts RDRS vign eligia ena cumischung tgi s'occupescha dallas relaziuns cun la publicitad ainten mintga societad commembra. Chella cumischung ò oravant tot l'incumbensa da stgaffeir contacts tranter las gruppas da noss pievel socialmaintg relevantas e l'organisaziun professiunala da program. Ella sto procurar per pussebladads da discussiungs adattadas per igls commembers digls organs dalla CRR e talas gruppas dalla publicitad. Ella sto er infurmar regularmaintg la publicitad davart l'activitad dalla CRR e aveir quito tgi la CRR sa basa arisguard igls commembers sen ena publicitad schi vasta scu mai pussebel. Per contanscher chella fegnameira fixescha la cumischung en plan d'activitad per en coz masang ed infurmescha la suprastanza davart las activitads planisadas e realisadas. An senn da chellas incumbensas ò la suprastanza inoltro en plan d'activitad cun igl preventiv relativ alla suprastanza regiunala per igl onn 1981, igl qual è nia accepto. Ainten igl decurs digl onn 1981 constituescha la suprastanza la cumischung per la lavour publica e spera da saveir realisar agl manc per part igl plan da lavour.

b) An ena brev digls 18 d'avregl ò la suprastanza formulo las propostas concretas per ena sliaziun dalla dumonda digl secretariat dallas societads commembras. Ena proposta davart digl president dalla societad regiunala an chella direcziun cuntantava betg la suprastanza. An sia rasposta ò la suprastanza fatg valeir igl suandont: La somma totala digls mezs finansials per igls secretariats dallas societads commembras peglia nign risguard sen igl fatg tg'ins ò tras la revisiung digls statuts dalla SSR lia ranfurzar la posiziun dalla societad purtadra. Chella clav da rapartiziun preveida survej tgi la CRR ò arisguard las emissiungs rumantschas la posiziun d'ena regiung e serva agl mantignimaint digl rumantsch, da maniera tg'ins so an vista a chella dobla funcziun dalla CRR betg sa basar sen ena clav tgi risguarda exclusivmaintg la

populaziun. Las propostas dalla CRR èn finanzialmaintg pi favorevlas e da punct da vista digl menaschi anor bler pi cunvagnaintas.

Siva d'ena extendeida discussiung cun president Leuenberger ed igl nov secretari dalla suprastanza regiunala Andreas Isenschmid ò igl president regional rancunaschia igls avantatgs dallas propostas dalla CRR. La suprastanza regiunala ò pi tard an connex cun igl preventiv affirmo la posiziun dalla suprastanza CRR.

c) Avant la radunanza generala ordinaria digls 18 d'october ò la suprastanza tranter oter er stuia preparar las tschernas per la nova perioda d'uffeci. Chellas preparativas èn absolutamaintg necessarias e montan an nign cass ena predominanza dalla suprastanza an dumondas cun tgi occupar posts vacants ainten nossa societad, ma pitost en tschert pansiert e quito per evitar confusiungs e forsa cotras surlascher igl esit da talas tschernas a casualitads. Propostas dalla suprastanza leian an nigna moda ni igl Cunsegl ni la radunanza generala. I stat liber a commembers da chels gremis da far er otras propostas. Scu igl redacter digl Fögl Ladin ò scretg ainten en commentar siva la radunanza generala ins sogl constatar tar la CRR ena constanza e stabilitad admirabla. Chesta stabilitad taxescha Jon Manatschal per en factor fitg positiv, betg igl davos er scu referenza vers igl extern. An vista a tot las midadas ed igls gronds muvimaints ainten ed or dalla SSR an connex cun igl svilup dalla tecnica ed igls mediums da massa èn ena tscherta constanza e stabilitad sainza dubis da grond vantatg. Chella constataziun duess pero betg impideir da trer tiers forzas giovnas ed er duple donnas per occupar posts vacants.

d) Chest onn ò la suprastanza collaboro per l'amprem'eda tar las trattativas per igl perventiv digl post da programs. Chella collaboraziun è fitg interessanta e dat ena bunga invista aint igl menaschi da finanzas, ena infurmaziun da gronda impurtanza per igls represchantants dalla societad purtadra.

e) Siva dalla demissiung da dr. Alfons Maissen scu president dalla cumischung radio-telescola sen la fegn digl onn 1980 e sia ratratga da redacter dalla publicaziun radioscola aint igl decurs digl onn corrent ò la suprastanza ansemen cun igl post da programs stuia s'occupar cun la dumonda dalla succesiung. Essend tgi ainten la regiung RDRS schean gio avant mang propostas per ena reorganisaziun digl radio-telescola ègl inditgia tgi er la CRR tschertga ena nova organisaziun e furma. Igls muteivs parsiva èn igls sequents: professionalisar la lavour da radio er an chella sparta, optimala utilisaziun dallas funtangas da program, pi ferma integraziun dalla lavour digl radioscola ainten l'oter program, migliuraziun dalla qualitat dallas emissiungs da punct da

vista radiofonic, miglra pussebladad da controllar igl andamaint da finanzas, migliurar ed intensivar la collaboraziun da persungas externas cun igl represchantant digl studio, pi stretga organisaziun dallas singulas emissiungs. Scu prancepi duess valeir: decider sto chel tgi è responsabel per igl program. Scu gio menziuno è la nova cumischung constitueida ed igl nov reglamaint è an preparaziun.

f) La reorganisaziun digl post da programs da Coira arisguard las emissiungs rumantschas ò purto cun sasez tgi la CRR ò gia da rediger novs carnets da duveir per igl schef da program tgi stat oz alla testa dalla partiziun dallas emissiungs rumantschas ed igls dus capos da ressort. Chegl è sto ena lavour fitg fadigiouosa è ossa pero alla fegn.

g) *Contacts*: Ena delegaziun dalla suprastanza ò salvo ena seduta cun dr. Markus Drack schef digl dicasteri pressa e documentaziun dalla direcziun generala SSR concernent la lavour cun la publicitad. Mademamaintg ò la suprastanza gia ena conferenza cun dir. da program Andreas Blum, noua tgi tranter oter è er nia ventilo igl problem d'en augmoint digl program rumantsch da radio. Dir. Blum ans ò fatg nignas ampurmaschungs ma tuttegna stimulo da far en'istanza cun noss postulats.

La premaveira passada ò gia li a Coira ena radunanza digls schefs da partiziun radio RDRS. Tar chella occurenza ò ena delegaziun dalla suprastanza er gia occasiung da far part e contras stgaffeir novs contacts cun persungas dalla instituziun professiunala. Durant las vacanzas da stad ò ena delegaziun dalla suprastanza gia ena scuntrada cun Jakob Baur, anteriour cunsigliar digl mar-tea da Turitg, e president dalla societad da radio e televisiung da Turitg. An rama d'ena libra discussiung vainsa discurria differents problems d'interess communabel scu er dumondas criticas an relaziun cun l'infurmaziun digl radio e dalla televisiung RDRS partenent igls cravals (tumults) da tschertas gruppas da giuventetna aint igl decurs dalla stad passada.

Dalla conferenza dalla suprastanza cun delegos Leia Rumantscha, dalla direcziun digl telefon da Coira ansemen cun represchantants dalla Tele-Rezia AG ègl gio fatg menziun sot la rubrica digl Cunsegl.

Igl president dalla CRR ò er igl aton passo savia assister ad ena dieta da lavour cun represchantants digl ZDF e dalla societad da radio e televisiung dall'Austria a Turitg. Tranter oter è er la situaziun dalla minoritad rumantscha aint igl ravogl dalla RDRS neida an discussiung.

4. Arisguard las activitads dalla *cumischung radio-telescola* e la cumischung da programs ranviescha agls relativs rapports digls presidents.

La cumischung ecclesiastica tgi è an sasez betg ena cumischung dalla CRR ò salvo ples sedutas ed er organiso en seminari per scolaziun digls predicator. Igl president dalla CRR tgi è per solit sto preschaint a chellas, sedutas ò adegna gia ena fitg buna impressiung digl ot nivel da discussiung ainten chel gremi.

5. Scu savez a fundamaint digl protocol on sen la fegn digl onn 1980 igls sequents commembers da noss gremis demissiuno: Franz Capeder, commember dalla giunta e dalla cumischung radio-telescola, dr. Alfons Maissen, commember dalla giunta e president dalla cumischung radio-telescola, dr. Jon Pult, president dalla giunta, inspectuor Töna Schmid e Gion Arthur Manetsch, commembers digl Cunsegl, e Gallus Pfister revisour da chints. La suprastanza ò organiso ena pitschna festetta cun igls partents e tar chella occasiung er undro igls marets digls partents. Sainza salvar per mintgign ena laudatio exprima la suprastanza ad els tots sia gronda rancunaschientscha per lour prestaziuns scu er la loialitad demussada durant bler onns. Nous speragn da saveir contactar cun els er sen venavant tar en'ocasiung u l'otra.

6. Sfigliond tras la rubrica dallas emissiungs rumantschas digl onn passo crodigl an îgl tge enorm pensum da lavour tgi dr. Clemens Pally ed igls oters collaboratours digl post da program stabels ed er occasiunals òn presto. Sainza exageraziun seigl constato tgi chellas emissiungs zont substanzialas èn d'essenziala impurtanza per igl mantignimaint da lungatg e cultura rumantscha. La suprastanza angraztga a tots collaboratours da cor e spera tgi els vignan er per igl futur ad adampleir lour pensum cun plascheir ed entusiassem.

La suprastanza angraztga er alla pressa rumantscha per lour contribuziuns an connex cun emissiungs rumantschas u occurenzas dalla societad purtadra.

Stefan Sonder

La Ligia Romontscha ha susteniu uonn las suandontas scolettas

Alvagni	1 000.--	Sagogn	1 000.--
Bever	1 000.--	Samedan	1 500.--
Bravuogn	1 000.--	Sent	1 000.--
Casti	500.--	Sevgein	1 000.--
Cumbel/Morissen	1 000.--	Sumvitg	1 000.--
Donath	1 000.--	Surava	1 000.--
Ftan	1 000.--	Susch	1 000.--
Fuldera/Tschierv	500.--	S-chanf	500.--
Guarda	500.--	Tavanasa/Danis	500.--
La Punt	500.--	Tinizong	500.--
Lantsch	1 000.--	Trin	500.--
Lumbrein	1 500.--	Trun	500.--
Luven/Flond	1 000.--	Valchava	1 000.--
Mon/Stierva	1 000.--	Vella	1 000.--
Mustér	500.--	Vrin	1 500.--
Müstair	500.--	Vuorz	1 500.--
Rabius	500.--	Zernez	1 000.--
Ramosch	500.--	Zuoz	500.--
Razén	500.--		
Riom	1 000.--		<u>33 000.--</u>

Quint da la Lia Rumantscha/Ligia Romontscha 1980

A. Quint general

SPAISAS

Organs

Radunanza da delegats	1 478.80	
Cussagl	1 352.--	
Suprastanza	7 664.80	
Revisorat	120.--	
President	7 500.--	
Rapreschantaziuns	7 695.25	
Cuosts viadis e spaisas	3 557.70	
Organs da rapport	806.20	
Cumischiuns (pressa, etc.)	<u>1 546.20</u>	31 720.95

Persunal

Secretariat	164 126.95	
Per pulir	3 234.95	
Suppl. fam. ed uffants	1 675.--	
Suppl. d'esperienza	9 824.80	
SVS / SI / CCF / CD	19 271.30	
Sgüranza accidaints	2 221.65	
Sgüranza da spargn	2 348.95	
Chascha da pensiun	<u>8 288.--</u>	210 991.60

Cuosts da büro

Material e maschinas	8 934.15	
Francatura e vtüra	2 422.35	
Telefon	4 325.60	
Spaisas banca / schec post.	701.05	
Fits chasa	14 466.60	
S-chodamaint	2 148.--	
Forz' electrica	855.20	
Material per pulir	151.65	
Reparaturas, installaziuns	<u>2 170.15</u>	36 174.75

Divers cuosts

Biblioteca ed archiv	1 605.90	
Gasettas e revistas	477.90	
Inserats	1 836.40	
Rapport annual	3 550.--	
Lavurs da terzas personas	8 873.85	
Fits passivs	495.45	

Sgüranzas	776.70	
Contribuziuns annualas	1 545.--	
Cuosts divers secretariat	<u>2 275.30</u>	21 436.50

SUBSIDIS A SOCIETATS AFFILIADAS

Subsidis da basa

Società Retorumantscha	2 500.--	
Romania	4 000.--	
Uniun dals Grischs	4 000.--	
Renania	4 000.--	
Uniung rum. da Surmeir	4 000.--	
Uniun da script. rum.	4 000.--	
Cum. Rum. radio e televisiun	<u>500.--</u>	23 000.--

Societats regiunalas

Romania	10 000.--	
Uniun dals Grischs	8 000.--	
Renania	4 500.--	
Uniung rum. da Surmeir	<u>4 500.--</u>	27 000.--

Subsidis per organs

Società Retorumantscha	10 000.--	
Romania	15 000.--	
Uniun dals Grischs	10 000.--	
Renania	10 000.--	
Uniung rum. da Surmeir	12 000.--	
Uniun da script. rum.	<u>4 000.--</u>	61 000.--

Subsidis per scriptuors

Cumischiun litterara	1 500.--	
Premis	2 000.--	
Sairadas e prelecziuns	<u>3 158.80</u>	6 658.80

Divers subsidis

A particulars	6 300.--	
Ad instituziuns	7 367.--	
Fundaziun Planta	1 000.--	
Reservas prestaziuns specialas	<u>1 000.--</u>	15 667.--

SUBSIDIS PRESSA RUMANTSCHA

Gasetta Romantscha	15 000.--	
Fögl Ladin	15 000.--	
Casa Paterna / La Pünt	16 300.--	
Pagina da Surmeir	18 500.--	
Il Chardun	<u>2 000.--</u>	66 800.--

SCOULINAS

Pejas mussadras	59 160.—	
Per pulir	2 858.70	
Pejas inspecturas	4 732.30	
Supplemaint d'esperienza	2 072.70	
SVS / SI / CCF / CD	5 427.55	
Sgüranza accidaints	1 574.70	
Chascha da pensiun	3 221.65	
Cuors da perfecziun mussadras	146.—	
Contribuziun CMR	1 115.70	
Material e mobiglias	1 877.15	
Fits chasa	14 456.60	
S-chodamaint	2 148.—	
Forz' electrica	480.25	
Reparaturas	1 000.—	
Subsidis a scolettas	33 250.—	
Inserats	1 387.70	
Transports/bus scoulinas	<u>17 596.50</u>	152 505.50

SEMINARI DA MUSSADRAS

Peja directura	42 770.75	
Peja magisters	40 126.30	
Per pulir	1 536.20	
Supplemaint d'esperienza	1 419.80	
SVS / SI / CCF / CD	7 001.90	
Sgüranza d'accidaints	104.10	
Chascha da pensiun	1 292.50	
Cuosts da viadi	606.20	
Cuosts practicum scolaras	8 686.35	
Nouv plan d'instrucziun	2 629.40	
Cussagl da scoula	2 506.60	
Examens recepziun e diplomaziun	6 518.70	
Cuosts administraziun	1 916.20	
Biblioteca	281.30	
Cumpra mobiglia	50.—	
Material e mezs didactics	2 490.15	
Fits chasa	7 657.80	
S-chodamaint	1 841.25	
Forz' electrica	421.85	
Inserats	1 031.55	
Reparaturas	797.20	
Scuntraziun cuosts	<u>9 831.25</u>	141 517.35

ACZIUNS SPECIALAS

Teater	14 364.40	
Cuors da lingua	31 978.95	
Mezs didactics per scoulas fundam. tudais-chas	720.80	
Cuors in scoula	6 043.50	
Mezs audiovisuals	10 236.30	
Neologissems	29 923.50	
Cumüns	690.--	
Scolaziun da creschüts	10 065.35	
Scoulas medias e prof.	5 792.50	
Cumischiun linguistica principi territorial	90.50	
ADG (Arbeitsgemeinschaft Dreisprachiges Grb.)	6 687.--	
Cudesch da dret ladin	314.--	
Amortisaziun mobiglias	6 216.45	123 123.25
<i>Total spaisas</i>		<u>917 595.70</u>

ENTRADAS

Subsidis e contribuziuns

Confederaziun	450 000.--	
Chantun	200 000.--	
Cumüns	30.--	650 030.--

Our d'investiziuns

Fits	363.20	
Fits da fonds	552.50	915.70

Diversas entradas

Cità da Cuaira	10 000.--	
Cità da Turich	2 000.--	
Assegnas d'uffants	675.--	
Taxa dals scolarets	3 839.--	
Seminaristas	23 760.--	
Fits	3 600.--	
Cuors da lingua	18 907.50	
Cità da Cuaira per instrucziun rumantscha	2 000.--	
Diversas entradas	9 453.70	
Our da reservas per neologissems	8 643.--	
PRO HELVETIA «Andorra»	2 000.--	
Scuntraziun divers cuosts	56 158.60	
Cuors audiovisuals	8 004.60	
Acziuns specialas	11 799.--	160 840.40
<i>Entradas totalas</i>		<u>811 786.10</u>

Quint per ediziuns

SPAISAS

Cuosts

Quaderns OSL	20 516.60	
Chanzuns	6 724.20	
Grammatica sursilvana	9 357.95	
Che robas..., div. idioms (ZONTA)	22 842.40	
Cumpra cudeschs	40 298.55	
Mauro, div. idioms	27 762.50	
Bibliografia retorumantscha	2 770.05	
Gazetta per giuvenils	2 505.--	
Tarablas sün cassetas, ladin e sursilvan	11 361.50	
Il silip e la furmia, div. idioms	14 206.--	
Naivera, sursilvan/ladin, reediziun	16 102.45	
Uorsin, sursilvan/ladin, reediziun	<u>12 359.--</u>	186 806.20

Cuosts secundars

Scuntraziun cuosts secundars	46 327.35	
Cumischiun redacziunala OSL	496.80	
Francatura e vtüra	459.85	
Propaganda	3 059.85	
Material per ediziuns	2 692.30	
Diminuaziun cudeschs avant man	24 758.40	
Diminuaziun debituors	<u>16 500.15</u>	94 294.70

Expensas totalas

281 100.90

ENTRADAS

Contribuziuns

Fondo Cadonau		
- Mauro		3 000.--
- Praulas sin cassetas, sursilvan		4 000.--
- Gazetta per uffants, «Pierrot», sursilvan		2 000.--
Pro Helvetia		
- Mauro		15 000.--
Dun 1. avuost		50 000.--
Che robas..., ZONTA		12 000.--
Vendita da cudeschs		<u>165 661.75</u>

Total entradas

251 661.75

Quint general 1980

	<i>Quint 1979</i>	<i>Preventiv 1980</i>	<i>Quint 1980</i>
Entradas	791 795.70	776 800.--	811 786.10
Sortidas	<u>831 946.45</u>	<u>907 250.--</u>	<u>917 595.70</u>
Deficit	<u>40 150.75</u>	<u>130 450.--</u>	<u>105 809.60</u>

Quint ediziuns 1980

	<i>Quint 1979</i>	<i>Preventiv 1980</i>	<i>Quint 1980</i>
Entradas	361 977.71	312 000.--	251 661.75
Sortidas	<u>363 402.05</u>	<u>336 500.--</u>	<u>281 100.90</u>
Deficit	<u>1 424.34</u>	<u>24 500.--</u>	<u>29 439.15</u>

Bilantsch 1980

ACTIVAS	1979	1980
Cassa	655.10	2 218.25
Schec postal	13 642.40	27 727.45
Debituors divers	9 530.35	4 961.20
Debituors ediziuns	29 942.50	13 442.35
Part. Radio Turich	200.--	200.--
Cudeschs avant man	107 980.50	85 175.10
Maschinas da büro	1.--	1.--
Mobiglias da büro	6 217.45	1.--
Mobiglias da scoulinas	1.--	1.--
Biblioteca	1.--	1.--
Activas transitoricas	5 647.--	18 054.50
Deficit	72 879.--	208 127.75
Dun 1. avuost	193 000.--	118 000.--
Legat dr. P. Tuor	2 000.--	2 000.--
Legat dr. F. Calonder	15 000.--	15 000.--
	<u>456 697.30</u>	<u>494 910.60</u>

PASSIVAS	1979	1980
Divers credituors	3 648.85	26 516.35
Bazar scoulinas Cuoira	---	976.05
Conto corrent banca chantunala	35 328.80	168 986.25
Impraist cassa spargn personal LR	31 606.75	31 606.75
Impraist Fondo Naz. «Ovras P. Lansel»	2 328.--	1 992.--
Impraist Fondo Naz. «Litt. d. Rum. e Lad.»	25 000.--	8 242.--
Impraist «Dun 1. avuost»	85 000.--	85 000.--
Passivas transitoricas	42 188.90	23 638.20
Reserva ediziuns linguisticas	18 643.--	10 000.--
Reserva ediziuns commemorativas	2 953.--	2 953.--
Dun 1. avuost	193 000.--	118 000.--
Legat dr. P. Tuor	2 000.--	2 000.--
Legat dr. F. Calonder	15 000.--	15 000.--
	<u>456 697.30</u>	<u>494 910.60</u>

Rapport da Revisiun

En la funcziun d'uffeci da controlla da Vossa societad vein nus controllau la bilanza, fatga per ils 31 da december 1980, sco era ils quens da gudogn e sperdita per il temps digl 1. da schaner entochen ils 31 da december 1980.

La bilanza siara da mintga vart cun frs. 494 910 60. Il quen da gudogn e sperdita dil quen general muossa ina sperdita da frs. 105 809 60 ed il quen d'ediziuns ina sperdita da frs. 29 439 15.

Nossa controlla ha mussau ch'ils cudischs ein menai en uorden. Sin fundament da nossa controlla e dallas informaziuns retschevidas essan nus perschua di che la presentaziun dil resultat da gestiun e dalla situaziun dalla facultad corrispunda allas prescripziuns legalas e statutaricas. La situaziun finanziaria dalla LIGIA ROMONTSCHA / LIA RUMANTSCHA ei critica ed ei sto vegnir encuretga novas fontaunas dad entradas, sche la LIGIA ROMONTSCHA / LIA RUMANTSCHA vul satisfar vinavon a ses pensums.

Ils detagls davart las dimensiuns da nossa controlla e las constataziuns fatgas ein francai en nies rapport separau.

Sin fundament dils resultats da nossa controlla proponin nus d'acceptar il present quen annual e la bilanza.

IGL UFFECI DA CONTROLLA

Il revisur designaus dalla
controlla da finanzas dil
Cantun Grischun:

Christian Cavegn

Cuera, ils 26 da mars 1981